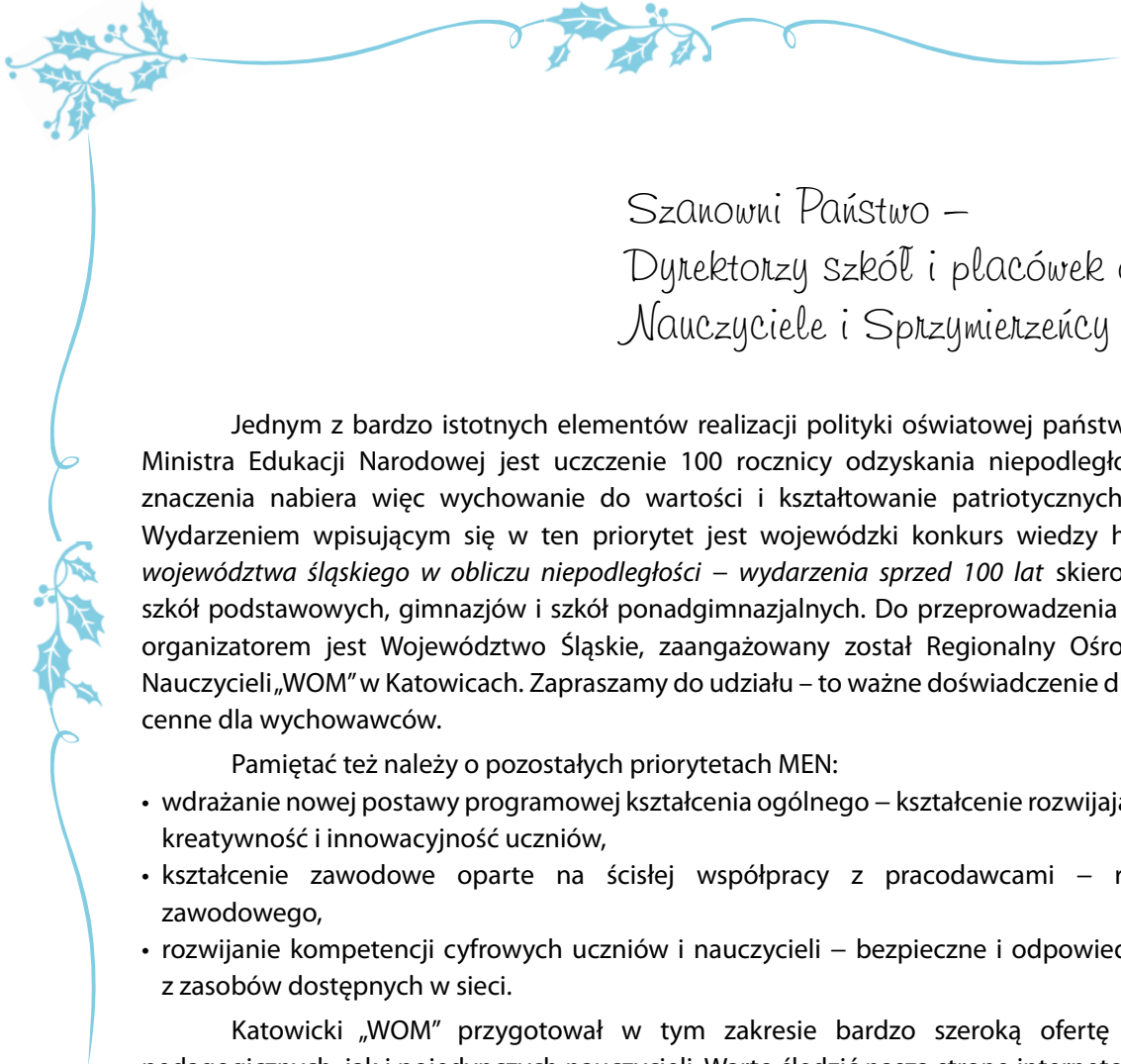

Szanowni Państwo –
Dyrektorzy szkół i placówek oświatowych,
Nauczyciele i Sprzymierzeńcy oświaty

Jednym z bardzo istotnych elementów realizacji polityki oświatowej państwa przyjętym przez Ministra Edukacji Narodowej jest uczczenie 100 rocznicy odzyskania niepodległości. Szczególnego znaczenia nabiera więc wychowanie do wartości i kształtowanie patriotycznych postaw uczniów. Wydarzeniem wpisującym się w ten priorytet jest wojewódzki konkurs wiedzy historycznej *Ziemia województwa śląskiego w obliczu niepodległości – wydarzenia sprzed 100 lat* skierowany do uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. Do przeprowadzenia konkursu, którego organizatorem jest Województwo Śląskie, zaangażowany został Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach. Zapraszamy do udziału – to ważne doświadczenie dla uczniów i bardzo cenne dla wychowawców.

Pamiętać też należy o pozostałych priorytetach MEN:

- wdrażanie nowej postawy programowej kształcenia ogólnego – kształcenie rozwijające samodzielność, kreatywność i innowacyjność uczniów,
- kształcenie zawodowe oparte na ścisłej współpracy z pracodawcami – rozwój doradztwa zawodowego,
- rozwijanie kompetencji cyfrowych uczniów i nauczycieli – bezpieczne i odpowiedzialne korzystanie z zasobów dostępnych w sieci.

Katowicki „WOM” przygotował w tym zakresie bardzo szeroką ofertę zarówno dla rad pedagogicznych, jak i pojedynczych nauczycieli. Warto śledzić naszą stronę internetową (www.womkat.edu.pl) – tu znajdziecie Państwo wszystkie potrzebne, na bieżąco aktualizowane informacje.

W tym roku szkolnym kładziemy szczególny nacisk na duże formy doskonalenia nauczycieli z udziałem wybitnych szkoleniowców. We wrześniu gościliśmy nauczycieli z całej Polski na XXIV Konferencji Diagnostyki Edukacyjnej. W listopadzie mieliśmy III Śląski Kongres Nauczycieli Wychowania Przedszkolnego i XII Ogólnopolski Kongres Pedagogów i Psychologów Szkolnych, kolejną Wojewódzką Konferencję Informatyczną, II edycję Konfrontacji Humanistycznych. Na wiosnę czekają nas m.in.: III Śląski Kongres Prawa Oświatowego i XXII Giełda Wydawców i Festiwal edukacyjny „Nowe inspiracje”. A oprócz tego wiele innych, nie mniej cennych merytorycznie wydarzeń.

Naszą bardzo silną stroną są aspekty prawne funkcjonowania oświaty. Nasi eksperci są do dyspozycji nauczycieli i to nie tylko z województwa śląskiego. Staramy się na bieżąco reagować na wszelkie zmiany w przepisach i pomagać nauczycielom w ich interpretacji. Tak było, gdy była wdrażana nowa podstawa programowa, a szkoły tworzyły statuty. Tak jest i teraz.

Zapraszam wszystkich do korzystania z naszej oferty i zapraszam do ośrodka!

Życzę Państwu radosnych Świąt i tego, by nadchodzący rok był dla Państwa dobry, przyniósł tylko dobre rozwiązania i pozytywne wiadomości.

Z poważaniem

dr *Jerzy Grad*

dyrektor RODN „WOM” w Katowicach
z zespołem współpracowników

Szanowni Państwo!

Z naszych doświadczeń wynika, że kwestia innowacji pedagogicznych jest ważna dla nauczycieli. W artykule otwierającym ten numer „Forum Nauczycieli” znajdziecie więc Państwo dużo informacji o zmianach w prawie dotyczących właśnie innowacji (ściślej: działań innowacyjnych) oraz przykład dobrych praktyk w tej dziedzinie.

Kolejny tekst jest propozycją spotkania z twórczością Herberta w starszych klasach szkoły podstawowej. Dodajmy: bardzo atrakcyjną, inspirującą, ciekawą...

Zbliża się pora egzaminów, w tym egzaminu ósmoklasisty z matematyki. Zarówno dla uczniów, jaki i nauczycieli jest on dużym wyzwaniem, przede wszystkim dlatego, że odbędzie się po raz pierwszy. Pomocne w przygotowaniu do niego na pewno będą uwagi zawarte w tekście dwu znakomitych nauczycielek matematyki.

Kolejne trzy teksty związane są z kształceniem zawodowym, preorientacją zawodową i doradztwem zawodowym. Wszystkie dotyczą spraw ważnych i aktualnych: samodzielnego uczenia się, prawnych i praktycznych aspektów preorientacji zawodowej w przedszkolu oraz doradztwa edukacyjnego-zawodowego.

Kontynuujemy cykl artykułów na temat pracy z dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Tym razem jest to opis autorskiego programu nauczania nauczyciela wspomagającego.

I na koniec numeru przeczytacie Państwo o inspirującej roli zabawek w młodszym wieku przedszkolnym oraz scenariusz nagrodzony II miejscem w VIII Wojewódzkim Konkursie na Najciekawszy Scenariusz Lekcji Języka Polskiego, organizowanym przez nasz ośrodek pod patronatem Wicemarszałka Sejmiku Województwa Śląskiego.

* * *

Wszystkim naszym Czytelnikom, Autorom, Współpracownikom życzymy dobrych, radosnych, ciepłych Świąt Bożego Narodzenia i Do siego Roku. Wszystkiego najlepszego!

Redakcja

DZIAŁANIA INNOWACYJNE SZKOŁY

w teorii i praktyce

EWA JAKUBOWSKA, ELŻBIETA PIKUŁA

Teoria

Rok szkolny 2017/2018 przyniósł wiele zmian w polskim systemie oświaty. Nowa struktura kształcenia, podstawa programowa i ramowe plany nauczania znacząco wpłynęły na pracę całych społeczności szkolnych.

Przekształcano szkoły, tworzone statuty, programy wychowawczo-profilaktyczne i nowe procedury. Dyrektorzy, nauczyciele i uczniowie powoli odnajdywali swoje miejsce w nowej rzeczywistości szkolnej.

W roku szkolnym 2017/2018, obok tych spektakularnych zmian, zapisywanych na pierwszych stronach gazet, w oświacie wprowadzono 107 nowych lub zmienionych przepisów obowiązujących nie tylko w zreformowanych szkołach lub placówkach, z czego 58 wchodziło w życie 1 września. Jedną z zmian dotyczyła *innowacji pedagogicznych*, zamienionych w *działania innowacyjne*.

Zgodnie ze *Słownikiem Języka Polskiego*: innowacja to *wprowadzenie czegoś nowego*; też: *rzecz nowo wprowadzona*¹; tę samą definicję otrzymamy, jeśli wpisujemy w wyszukiwarce słowo *innowacyjność*. Oznacza to, że zmieniona została tylko forma wprowadzania tego działania w szkole, a nie idea dotycząca nowatorskiego podejścia przez nauczycieli do własnej pracy. Ta pozostała niezmienną.

Na czym zatem te zmiany polegają? Postaram się opisać to w miarę chronologicznie.

Działania innowacyjne przygotowane i realizowane od 1 września

2017 r. nie mają już oparcia prawnego w *Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki* (Dz. U. 2002 nr 56, poz. 506), mimo że akt prawny w dalszym ciągu posiada klauzulę obowiązującą².

Ten przepis dotyczy jedynie innowacji pedagogicznych rozpoczętych przed rokiem szkolnym 2017/2018 i nadal prowadzonych. Z uwagi na to, że w prawie nie przewidziano ram czasowych dotyczących innowacji – ważność aktu jest niezbytna.

Ważną zmianą jest odejście od konieczności podejmowania uchwały rady pedagogicznej wyrażającej zgodę na działania innowacyjne. Do roku 2016/2017 włącznie, uchwała była wskazana w art. 41. 1. pkt 3 *Ustawy o systemie oświaty*³:

Do kompetencji stanowiących rady pedagogicznej należy:

3) *podejmowanie uchwał w sprawie innowacji i eksperymentów pedagogicznych w szkole lub placówce, po zaopiniowaniu ich projektów przez radę szkoły lub placówki. Z dniem 1 września 2017 r. powyższy przepis został uchylony* i kompetencje stanowiące rady pedagogicznej określa teraz art. 70 ust. 1 *Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe* (tekst jednolity Dz. U. 2018, poz. 996 ze zmianami): **Do kompetencji stanowiących rady pedagogicznej obecnie należy:**

3) *podejmowanie uchwał w sprawie eksperymentów pedagogicznych w szkole lub placówce, po zaopiniowa-*

niu ich projektów przez radę szkoły lub placówki oraz radę rodziców [...]

Czy pomimo wszystko rada pedagogiczna może podjąć taką uchwałę? Wydaje się, że nie, ponieważ nikt, oprócz ustawodawcy, nie jest uprawniony do rozszerzania zamkniętego katalogu kompetencji stanowiących rady pedagogicznej.

Od 1 września 2017 r. nie określono żadnej dokumentacji, którą powinien opracować lub zebrać nauczyciel podejmujący działanie innowacyjne. Każda szkoła ma w tym względzie całkowitą autonomię. Czym zatem kierować się przy wyborze kierunku działań innowacyjnych? Przede wszystkim potrzebą, możliwościami i obowiązującym prawem, w którym znajdziemy podstawowe kierunki działań.

Artykuł 1 *Ustawy Prawo oświatowe*⁴ wskazuje, że system oświaty zapewnia opiekę nad uczniami szczególnie uzdolnionymi poprzez umożliwienie realizowania indywidualnych programów nauczania oraz kształtowanie u uczniów postaw przedsiębiorczości i kreatywności. Uszczegóławia to podstawa programowa kształcenia ogólnego⁵, w której zapisano, że kształcenie w szkole podstawowej ma na celu rozwijanie kompetencji, takich jak: kreatywność, innowacyjność i przedsiębiorczość, a ponadto, że: *szkoła ma stwarzać uczniom warunki do nabywania wiedzy i umiejętności potrzebnych do rozwiązywania problemów z wykorzystaniem metod i technik wywodzących się z informatyki, w tym logicznego i algorytmicznego myślenia, programowania, posługiwania się aplikacjami komputerowymi, wyszukiwania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, posługiwania się komputerem i podstawowymi urządzeniami cyfrowymi oraz stosowania tych umiejętności na zajęciach z różnych przedmiotów, m.in. do pracy nad tekstem, wykonywania obliczeń, przetwarzania informacji i jej prezentacji w różnych postaciach.*

Ważnym aktem prawnym, który powinno się przeanalizować podczas

¹ <https://sjp.pwn.pl/szukaj/innowacja.html>

² <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20020560506>

³ <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20160001943>

⁴ *Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe* (tekst jednolity Dz. U. 2018, poz. 996 ze zmianami).

⁵ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej* (Dz. U. 2017, poz. 356).

planowania wszelkich, w tym innowacyjnych działań przedszkola, szkoły czy placówki, jest *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek* (Dz. U., poz.1611). Jak napisano w uzasadnieniu do tego aktu prawnego: *Wymagania stanowią o pożądanym sposobie realizacji zadań przez szkoły i placówki, wskazując ich – uznane za kluczowe cele i zadania*⁶.

Analizując wymagania pod kątem pracy indywidualnej nauczyciela, można stwierdzić, że praktycznie każde z nich można wykorzystać do zaprojektowania i realizacji działań innowacyjnych – w obszarze programowym, metodycznym lub organizacyjnym.

I wreszcie rozporządzenie, które dotyczy wymagań stawianych przez państwo wszystkim nauczycielom – kryteria oceny pracy.⁷ Zgodnie z nim, nauczyciele mianowani i dyplomowani muszą wykazać się podejmowaniem *innowacyjnych rozwiązań organizacyjnych, programowych lub metodycznych w prowadzeniu zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych oraz pobudzać inicjatywy uczniów przez inspirowanie ich do działań w szkole i środowisku pozaszkolnym oraz sprawowanie opieki nad uczniami podejmującymi te inicjatywy*.

Jedno z kryteriów, które może wybrać nauczyciel dyplomowany, wskazując obszary oceniane przez dyrektora szkoły, także dotyczy działań innowacyjnych i brzmi: *opracowywanie i wdrażanie innowacyjnych programów nauczania, programów wychowawczo-profilaktycznych lub innych programów wynikających ze specyfiki szkoły lub zajmowanego stanowiska, z uwzględnieniem potrzeb uczniów*.

Co zatem powinniśmy zrobić, kiedy mamy pomysł na działanie innowacyjne? Przepisy prawa nie określają żadnych zasad, ale nie zwalnia to nauczyciela czy dyrektora (jeśli innowacyjność dotyczy zarządzania) z rzetelnego zaplanowania tego przedsięwzięcia.

Powinniśmy zatem, przynajmniej dla siebie, określić, na czym polega nowatorstwo projektu, dlaczego i dla kogo chcemy go zrobić oraz jaki prze-

widujemy efekt końcowy. Musimy także spróbować znaleźć czynniki chroniące i czynniki ryzyka, a co za tym idzie osoby lub warunki, które będą pomagały i sprzyjały realizacji projektu, i te, które będą stanowiły przeszkody. Jeśli odpowiemy na postawione pytania i w dalszym ciągu będziemy przekonani o celowości naszego przedsięwzięcia – musimy policzyć, ile to będzie kosztowało. Koszty to nie tylko pieniądze przeznaczone na ten cel przez dyrektora – to także koszt dodatkowych zajęć (nawet jeśli nauczyciel nie pobiera za nie wynagrodzenia), a więc media, materiały edukacyjne, bilety wstępu lub komunikacyjne. Musimy to mieć na uwadze.

Ważnym aspektem działań innowacyjnych jest ich dokumentowanie. Musimy mieć pewność, że chcemy to robić i przede wszystkim, że ta dokumentacja jest nam potrzebna. Przepisy prawa nic o tym nie mówią, a więc każdy dokument wytwarzany przez nauczyciela jest autonomiczną decyzją dyrektora szkoły.

Praktyka

Lekcje wychowawcze i matematyka.

Tyle dokumenty. Istotą tych działań jest to, co powiedział w 2014 r. Bill Gates – *Owszem, stabilizacja i wykształcenie są szalenie ważne – nie przeczę – ale prawdziwym motorem postępu jest innowacyjność*. W pracy z młodzieżą trzeba poszukiwać ciągle nowych metod zarówno w pracy wychowawczej, jak i edukacyjnej. Każda stabilizacja może stać się stagnacją. Wynikiem poszukiwania przeze mnie nowego jest wprowadzenie do moich działań tutoringu jako metody oddziaływań wychowawczych.

Tutoring jest jedną z metod edukacji zindywidualizowanej, polegającą na długotrwałej, systematycznej i indywidualnej pracy, której celem jest wspieranie ucznia w rozwoju zgodnie z jego zainteresowaniami, predyspozycjami i możliwościami. Tutoring wywodzi się ze świata akademickiego i jest metodą pracy profesora ze studentem (studentami), której celem jest wspomaganie studenta w rozwoju intelektualnym i moralnym.

Metoda ta sprawdza się również w innych sytuacjach edukacyjnych i może być z powodzeniem stosowana m.in. w szkole podstawowej. Celem ogólnym tutoringu szkolnego jest wspieranie ucznia w rozwoju, w planowaniu własnej drogi edukacyjno-zawodowej i osiąganiu samodzielności oraz dojrzałości. Tutoring pomaga łączyć proces dydaktyczny z procesem wychowawczym – charakterystyczne jest tu traktowanie ucznia jako osoby, która działa w wielu środowiskach, nie tylko w szkole. Metoda ta wpisuje się w nurt edukacji spersonalizowanej, ponieważ pozwala na poznanie samego siebie i własnych talentów, uzdolnień, mocnych stron, umożliwia rozwijanie zainteresowań, kształtowanie umiejętności planowania własnego rozwoju, pogłębianie relacji społecznych w szkole i poza nią.

Tutoring to praca z jednym, dwoma uczniami, jednakże można też elementy metody wykorzystywać w pracy wychowawcy klasy.

Pytania tutoringowe pozwalają uczniom:

- wykorzystać własne możliwości w radzeniu sobie w różnych sytuacjach,
- uczyć się konstruktywnego rozwiązywania problemów,
- kreować pozytywne myślenie umożliwiające radzenie sobie w trudnych sytuacjach,
- budować wiarę w swój potencjał twórczy,
- kształtować postawy otwartości i samoakceptacji,
- wzmacniać poczucie sprawstwa w odniesieniu do własnych działań.

Praca tą metodą zaczyna się od precyzyjnego sformułowania. Dobre pytanie jest otwarte, zachęcające do opowiedzenia się po którejś ze stron; może być kontrowersyjne. Nie ma na nie oczywistej odpowiedzi. Przykładowe pytania, które kieruję do młodzieży:

- Dlaczego coś lubię, a czegoś nie?
- Główne zagrożenia społeczne za 50 lat. Czy można je przewidzieć?
- *Stoimy na ramionach przodków, ale dążymy do gwiazd* – ile mamy wolności w podejmowaniu decyzji? Wolność naszych decyzji a nasza przeszłość.

⁶ <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//501/12299752/12441144/12441145/dokument295357.pdf>

⁷ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 maja 2018 r. w sprawie szczegółowych kryteriów i trybu dokonywania oceny pracy nauczycieli, zakresu informacji zawartych w karcie oceny pracy, składu i sposobu powoływania zespołu oceniającego oraz trybu postępowania odwoławczego* (Dz. U. 2018, poz. 1133).

Pytanie zadaję tydzień przed zajęciami i proszę, aby uczniowie przygotowali na nie odpowiedź. Kto chce, oddaje mi ją w formie pisemnej (czasami mam ich dużo). Na ich podstawie przygotowuję kolejne pytania do postawienia na lekcji w ramach dyskusji. W tę ostatnią włączają się niemal wszyscy.

Pytanie otwarte w żaden sposób nie sugeruje, jakiej sfery ma dotyczyć odpowiedź. Gdy dyskutowaliśmy na pierwszy temat z przywołanych wcześniej, młodzież odnosiła się prawie w równym stopniu do edukacji (pisali, które przedmioty lubią, a których nie lubią), jak i relacji koleżeńskich, a także relacji nauczyciel – uczeń. Były również prace opisujące obowiązki domowe. Niektórzy moi uczniowie, dotykając wielu płaszczyzn, nie odpowiadali na pytanie wprost, jedni traktowali pytanie dokładnie, inni powierzchownie. Do tych drugich podczas dyskusji kierowałam pytania w taki sposób, aby wyciągnęli wnioski i udzielili odpowiedzi. Nie ze wszystkimi się powiodło, ponieważ doszedł element tremy przed wypowiedzią w grupie rówieśniczej. Dyskusja dotyczyła tego, jak to, czego nie lubią, można zmienić, żeby było dla młodego człowieka znośne, bo niektórzy z nich już zauważyli, że nie wszystko, co się nie podoba można odrzucić, z obowiązkami trzeba żyć. Nielubianych przedmiotów szkolnych trzeba się uczyć, nie wszystkich ludzi się lubi, ale wszyscy zasługują na szacunek. Podczas lekcji tak moderowałam rozmowę, aby młodzież zauważyła, że nielubiane rzeczy i trudne sytuacje w dużej mierze musi tolerować, aby móc osiągnąć zamierzone cele (dostać się do dobrej szkoły, nauczyć się zawodu, o którym marzą). Gdy zrozumieli, co może być celem, podczas pracy w grupach (w moim przypadku czteroosobowych) zaczęli się zastanawiać, co muszą albo mogą zrobić, co powinni przestać robić, czego chcą, albo muszą robić więcej, a czego mniej, co zrobić inaczej, by zrealizować swój cel. W tym roku szkolnym jeszcze wrócę do tego

tematu. Myślę, że moi uczniowie dojrzeją do bardziej otwartej dyskusji.

Dzięki pracy tą metodą udało mi się również załagodzić wiele sytuacji konfliktowych. Jednakże tu barierą jest wydłużony czas trwania potrzebny do uzyskania satysfakcjonujących efektów wychowawczych. Im młodszy uczniowie, tym szybciej musi nastąpić rozwiązanie sprawy. W takich sytuacjach również polecam uczniom opisać sytuację, w której się znaleźli, by przedstawili zachowania przeciwnika i swoje. Jeśli uczniowie rzetelnie napiszą swoją relację, to moja rola jest już mało istotna, bo sami orientują się, co zaszło i jak można zażegnać spór.

Nowatorskie metody stosuję także w mojej pracy edukacyjnej, mając pełną świadomość, że to, co dla jednego jest nowatorskie i innowacyjne, dla drugiego jest codziennością.

Przykładem takich działań było wprowadzenie przeze mnie na lekcjach matematyki nowych technologii. Nastolatki wychowują się w środowisku zinforymatyzowanym. Nie boją się nowych technologii, są otwarci na nowoczesne środki dydaktyczne. Podczas zajęć chętnie korzystają z e-podręcznika.

Jednym z nowoczesnych narzędzi dydaktycznych jest zadawanie uczniom **pracy na platformie WSiPnet**.⁸ Uczniowie mogą odrobić pracę w dowolnym czasie i miejscu. Posługiwanie się tym narzędziem zwiększa motywację (zainteresowanie) uczniów do nauki, a nauczycielowi daje możliwość szybkiej diagnozy i zaplanowania dalszych działań edukacyjnych. Uczniowie lubią ten rodzaj pracy domowej, bo lubią pracować z komputerem. Ja mogę w każdej chwili zobaczyć efekty ich pracy, przeanalizować, czego już się nauczyli, a które zagadnienia wymagają większej uwagi. Dzięki takim działaniom mam czas na indywidualizację pracy. Porozumiewam się z uczniami również za pośrednictwem platformy i każdy uczeń otrzymuje komentarz dotyczący tylko jego umiejętności.

Nie wszystko jednak zawsze się udaje. Znajdą się np. osoby, które chcą

odpocząć w czasie rozwiązywania zadań, przekroczyć czas i nie można tego procesu odwrócić (instrukcja postępowania była czytelna i uczniowie potwierdzili, że ją zrozumieli). Często w takich przypadkach uczniowie proszą o ponowne zadanie testu, ale wówczas widzą go drugi raz i to, w mojej ocenie, nie może być uznane jako faktyczne monitorowanie ich postępów ich umiejętności.

Na co dzień pracuję z **tablicą interaktywną**, co w połączeniu z multipodręcznikiem czyni lekcję atrakcyjną dla uczniów, zwiększa ich zainteresowanie lekcjami matematyki. Możliwość wyświetlenia tylko jednego zadania i zapisanie rozwiązania bezpośrednio pod nim pozwala skoncentrować uwagę uczniów na konkretnym zagadnieniu. Korzystanie z tablicy interaktywnej, a dzięki niej z plansz interaktywnych daje lepsze efekty nauczania, ponieważ większość moich uczniów to wzrokowcy. Mając do dyspozycji taką pomoc, mogę nie tylko korzystać z gotowych zasobów, ale także tworzyć własne narzędzia, indywidualizując pracę pod kątem umiejętności uczniów w konkretnym zespole klasowym.

Uczniowie lubią rozwiązywać zadania interaktywne, gdyż szybko otrzymują informację zwrotną o poprawności rozwiązania. Stosowanie TIK zwiększa aktywność uczniów podczas lekcji – wielu chce podejść do tablicy i przedstawić swoje rozwiązanie. Atrakcyjność stosowania e-podręcznika nie słabnie z czasem. Korzystny dla uczniów jest również fakt, że w każdej chwili można odtworzyć wszystko, co na lekcji było zapisane. Przy zastosowaniu tradycyjnych metod jest to oczywiście nieosiągalne (na zwykłej tablicy, gdy nie mamy już miejsca – ścieramy efekty wcześniejszej pracy).

Według mnie, metody i formy pracy należy zmieniać i uatrakcyjnić, dostosowując je do potrzeb i możliwości konkretnego ucznia i zespołu klasowego z wykorzystaniem wyników rzetelnej ewaluacji własnej pracy.

Teoria: Ewa Jakubowska jest emerytowanym konsultantem RODN „WOM” w Katowicach.

Praktyka: Elżbieta Pikuła jest nauczycielką matematyki i wychowawcą klasy VIII w Szkole Podstawowej nr 7 im. Orła Białego w Nowym Dworze Mazowieckim.

⁸ <https://www.wsipnet.pl/>

MYŚLI JAK PŁOMIENIE.

Uczeń szkoły podstawowej czyta Herberta

URSZULA WYKURZ

Poezja nie toleruje arogancji, pyszałków strąca z piedestału, nie odwiedza korporacyjnej dżungli; oczekuje ciszy i wymaga cierpliwości. *Poezja wyklucza kalkulację i premedytację, jest niedokończeniem, przeczuciem, przepaścią*¹. Należy otworzyć swe serce i umysł na podszepty lirycznej iluminacji, a wówczas nawet zdesperowani poszukiwacze złotej bransolety zostaną nagrodzeni. *Nie umiem wyrazić udręki milczenia/ Wszystkie moje słowa niewypowiedziane zmieniły się w gwiazdy*². Na niebie poezji wiele jest takich gwiazd, otulonych płaszczem migoczących konstelacji, wyzwolonych spod jarzma deklinacyjnej szermierki. *Są zabiegi chirurgiczne wokół słów, są słowa hybrydy, pół-słowa, ćwierć-słowa i jest dwuznaczność liter spuchniętych od mądrości*³. Można się śmiać i deprecjonować, ale nie sposób wymazać lirycznej galaktyki z człowieczego uniwersum. Skoro *ignorancja równa się niesprawiedliwość*⁴, może warto wejść do komnaty pełnej firan z muślinu i peryfraz, by poczuć na powiekach podmuch tajemnicy?

W poezji Zbigniewa Herberta aroganckie klamki nie boją się wspomnień o barwie róży, trawy i popiołu. Kapłani ze świątyni Ammona już przed wiekami odkryli, że dzień staje się krótszy. Znerwicowany anioł Szemkel od lat przemycza do nieba grzeszników. Pan Cogito wciąż czeka, aż umęczona dusza powróci z egzotycznych wojaczy. Stary Prometeusz grzeje nogi przy kominku i spisuje dawne czyny, gdyż *pamięć i mowa były darami, których nie wolno marnować*⁵. Apollo cierpi na nadmierny egotyzm, a sowiooka Atena próbuje przekonać ludzkość, że litość

bywa okrutniejsza niż śmierć i mściwe Erynie. Księżyc zagląda do okien i kominów (podobno lubi wąchać buty), a poeta walczy z własnym cieniem⁶; szuka drobiazgów i wrażliwych słoni.

Spotkanie z twórczością Herberta w starszych klasach szkoły podstawowej to fascynująca wędrówka po labiryntach kultury i aksjologii. Są historyczne freski, pytania i wątpliwości. Na lekcjach języka polskiego zaproponowałam siódmoklasistom konfrontację z myślicielem w niemodnym meloniku (*Pan Cogito czyta gazetę*) oraz znużonym bohaterem, który wieczorami czyta list od tyrana Kaukazu (*Stary Prometeusz*). Uczniowie pomogli tytaniowi pogodzić się z bolesną porażką za pomocą **dramowych ćwiczeń** (rodzic na zakupach, nastolatek w pustym pokoju, weekendowy wyjazd za miasto); pokazali mu, jak wygląda współczesny człowiek wyposażony w smartfony, tablety i system nawigacji satelitarnej. Poddali analizie niepokojące zjawisko, jakim jest pogoń za sensacją, której niezawodnym przekąznikiem są media społecznościowe. Ekipa kartografów przygotowała **mapy środków stylistycznych**, na których znalazły się takie obiekty, jak: *Wodospady anafory* (górski pejzaż, do którego w formie kolażu dołączono fragmenty wierszy), *Dolina epitetów* (łąka usiana epitetami), *Przełącz pytań retorycznych* (zielony tunel pełen egzotycznych drzew, do którego prowadzi ścieżka z hasłem: Dlaczego życie tak krótkie jest?), *Ogród metafor* z *Parkiem personifikacji* oraz *Aleją animacji* (wielki ogród zoologiczny, ożywione kamienie oraz zwierzęta: zapłakany gepard, zamyślona puma, debata

kolibrów). Powstały oryginalne prace, w których uczniowie odwoływali się do motywów rustykalnych, baśniowych oraz czerpali inspirację ze świata RPG. Młodzi tropiciele lirycznych kodów wzięli udział w **Igrzyskach Poetyckich**, tworząc wiersze z cyklu: *Pan Cogito surfuje po internecie*, *Pan Cogito pisze blog*, *Pan Cogito na lekcji języka polskiego*.

Ósmoklasistów zaprosiłam do **królestwa krzyku**. Uczniowie zmierzali się z utworem *Pan Cogito a pop*. Słuchając Rolling Stonesów, zastanawiali się, co łączy muzykę rockową, koncert plenerowy i trzęsienie ziemi; w jakim stopniu współczesna popkultura operuje hałasem, kto *połyka język żywiołów*, i dlaczego artysta wciąż *gra na czerwonym gardle*. Moi badacze, kierując się indywidualnymi preferencjami, starali się przekonać Pana Cogito, czym jest estetyka krzyku. W tym celu przygotowali wizytówki wybranych gatunków muzycznych. Hard rock reprezentowały zespoły Van Halen oraz Guns N' Roses, przewodnikami po krainie heavy metalu stały się legendarne kapele Led Zepelin i Deep Purple, specjalistą od trash metalu okazała się Metallica, natomiast glam metal należał bezapelacyjnie do Def Leppard i Europe.

Kolejnym etapem poetyckiej podróży był **projekt Snajper wyborowy**. Uczniowie mieli za zadanie ustrzelić metafory, które ukryły się w wierszach Herberta. Każda z grup otrzymała fragmenty tekstów. Należało odszukać, a następnie dokonać deszyfracji (tj. zinterpretować) zastosowanych przez poetę obrazów symbolicznych. Po raz kolejny okazało się, że dobra przenośnia zmusza do myślenia. Zastanawialiśmy się nad apelem podmiotu lirycznego (*pijmy wiatr, kołyszmy się lepiej na łodydze chwili*), podziwialiśmy misterne peryfrazy (rzeka jako *klepsydra wody*, *szumiąca kolumna*), natomiast grupa ekspertów przeprowadziła postępowanie dowodowe (wcielając się w rolę sędziego, ławę przysięgłych oraz adwokatów), by wykazać, że drzewa *budują kopułę zielonego spokoju*. Na wzór kompozycji literacko-obrazkowych z XVI i XVII w.

¹ E. Cioran: *O niedogodności narodzin*. Przeł. I. Kania. Wydawnictwo Aletheia, Warszawa 2008, s. 225.

² G. Apollinaire: *Wiersze i listy miłosne*. Przeł. J. Hartwig, A. Ważyk, A. Międzyrzecki, J. Lisowski, Z. Bieńkowski. Prószyński i S-ka, Warszawa 1998, s. 52.

³ H. Poświatowska: *Wiersze wybrane*. WL, Kraków 1995, s. 190.

⁴ C. Fuentes: *Zmiana skóry*. Przeł. M. Kaniowa, A. Nowak, J. Ortega. Dom Wydawniczy Rebis, Poznań 1994, s. 85.

⁵ A. Stasiuk: *Opowieści galicyjskie*. Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2011, s. 26.

⁶ Z. Herbert: *Wiersze zebrane*. Wydawnictwo a5, Kraków 2008, s. 25.

uczniowie tworzyli emblematy, które składały się z inskrypcji, ilustracji oraz subskrypcji. Herbertowskie metafory stały się mottem, do którego dołączyliśmy piękne rysunki i komentarz, mający formę wierszowanego epigramatu lub żartobliwej puenty. Zwieńczeniem projektowego zadania były **warsztaty interpretacyjne Zagubiona kotwica**, na których uczniowie klas VII–VIII czytali wiersze (*Zasypiamy w słowach, Chciałbym opisać*), a następnie tworzyli pamiętniki pt. *Sen o siedmiu słowach*, w których, używając symboli i bańniowych artefaktów, snuli opowieść o przyjaźni, radości, satysfakcji, trosce, odpowiedzialności, zaufaniu, pięknie.

Dla uczniów klasy IV przygotowałam **konkurs literacko-plastyczny Pudełko zwane wyobraźnią**. Czwartoklasiści na podstawie wiersza Zbigniewa Herberta redagowali opowiadanie o tym, gdzie mieszka wyobraźnia (w głowie i to ona sprawia, że czujemy radość, tryskamy energią, dlatego trzeba pomagać ludziom, którzy nie potrafią obsługiwać wyobraźni), jakie kolory lubi fantazja, czym się karmi (patrz na świat oczami wyobraźni, nie widzimy chmur, lecz kolorowego kota na obłoku), co potrafi wymyślić (słonio-papugę i drzewa w kształcie ośmiornicy). Do prac literackich dołączone były pudełka, które przybrały formę pałacu pełnego kwiatów i motyli, podwodnego królestwa ryb, ośmiornic i kałamarnic, a nawet kubistycznego obiektu stylizowanego na stadion piłkarski. Komisję konkursową oczarował dom wyobraźni, który zamiast okien i drzwi miał szuflady, a w nich umieszczono życzenia wraz z odpowiadającym mu artefaktem (wyścigi Formuły 1: motocykl; wejście na górski szczyt: kamyk; lamborghini: różowy model samochodu wykonany z plasteliny; spotkanie z Tarzanem: sznurek; pomaganie innym: plaster samoprzylepny; wyprawa z piratami: złoty łańcuch; rozmowa ze szpakiem Mateuszem: guzik). Piątoklasiści wzięli udział w **projekcie Kolibier wśród krasnoludków**. Po lekturze utworów Zbigniewa Herberta (*Słoń, Niedźwiedzie, Krasnoludki*) młodzi poszukiwacze sensu redagowali opowiadania o skrzacie, który uciekł z kopalni, o brunatnym niedźwiedziu, który udał

się do Stumilowego Lasu, oraz o słoni, który zakochał się w kolibrze. Na zakończenie ekipa konstruktorów zbudowała piękne makiety z plasteliny: leśne królestwo domowych duszków, kolorowy sen białego niedźwiedzia, zakochane kolibry.

Propozycje zadań dla uczniów klas VII – VIII przeznaczone do realizacji na lekcjach języka polskiego, zajęciach rozwijających

Karta pracy nr 1

Przeczytaj wiersz *Pan Cogito a pop*, następnie wykonaj zadania 1 – 4.

1

*W czasie koncertu pop
Pan Cogito rozmyśla
nad estetyką hałas*

*sama idea owszem
pociągająca*

*być bogiem
to znaczy ciskać gromy*

*albo mniej teologicznie
połknąć język żywiołów*

*zastąpić Homera
trzęsieniem ziemi
Horacego
kamienną lawiną*

*wydobyć z trzewi
to co jest w trzewiach
przerażenie i głód*

*obnażyć drogi
pokarmu
obnażyć drogi
oddechu
obnażyć drogi
pożądania*

*grać na czerwonym gardle
oszalałe pieśni miłosne*

2

*kłopot polega na tym
że krzyk wymyka się formie
jest uboższy od głosu
który wznosi się
i opada*

*krzyk dotyka ciszy
ale przez ochrypnięcie
a nie przez wolę
opisania ciszy*

*jest jaskrawie ciemny
z niemocy artykulacji*

*odrzuć laskę humoru
albowiem nie zna półtonów*

*jest jak ostrze
wbite w tajemnicę
lecz nie oplata się
wokół tajemnicy
nie poznaje jej kształtów*

*wyraża prawdę uczuć
z rezerwatów przyrody*

*szuka utraconego raju
w nowych dżunglach porządku*

*modli się o śmierć gwałtowną
i ta mu zostanie przyznana⁷*

➤ **Zadanie 1.** Zapisz, gdzie znajduje się Pan Cogito.

➤ **Zadanie 2.** Na podstawie tekstu i własnych przemyśleń wskaż zalety głośnej muzyki, którą Pan Cogito określa mianem muzyki pop. W tym celu wyjaśnij:

- kto w wierszu zostaje nazwany bogiem,
- kto połyka język żywiołów,
- co może łączyć trzęsienie ziemi, głośną muzykę i koncert plenerowy,
- ustal, kiedy i dlaczego artysta gra na czerwonym gardle.

➤ **Zadanie 3.** Na podstawie tekstu i własnych przemyśleń wskaż wady głośnej muzyki. W tym celu wyjaśnij:

- dlaczego krzyk wymyka się formie,
- w jakich sytuacjach krzyk jest uboższy od głosu,
- kiedy krzyk dotyka ciszy.

➤ **Zadanie 4.** Wyjaśnij, jak rozumiesz poniższe słowa: *a jednak, póki istnieje piękno, dlategoż by człowiek miał się czuć samotny? I odpowiedź – niby w jakiej idiotycznej zagadce*

⁷ Z. Herbert: *Wiersze...*, s. 406 – 408.

– brzmiała: bo czuje się samotny. Im więcej piękna, tym więcej samotności, bo za pięknem kryje się harmonia, a za harmonią – złaczenie. Piękno nie daje ukojenia, jeśli brak mu duszy⁸. Pomyśl, czy Pan Cogito zgodziłby się ze stwierdzeniem, że *piękno nie daje ukojenia, jeśli brak mu duszy*. Zastanów się, czym dla Pana Cogito jest piękno. Zbuduj własną Listę Piękna (umieść na niej przedmioty, słowa, rzeźby, piosenki, osoby, wartości).

Karta pracy nr 2

Przeczytaj wiersz *Pan Cogito a ruch myśli*, następnie wykonaj zadania 1 – 4.

*Myśli chodzą po głowie
mówi wyrażenie potoczne*

*wyrażenie potoczne
przecenia ruch myśli*

*większość z nich
stoi nieruchomo
pośrodku nudnego krajobrazu
szarych pagórków
wyschłych drzew*

*czasem dochodzą
do rwącej rzeki cudzych myśli
stają na brzegu
na jednej nodze
jak głodne czaple*

*ze smutkiem
wspominają wyschłe źródła*

*kręcą się w kółko
w poszukiwaniu ziaren*

*nie chodzą
bo nie zajdą
nie chodzą
bo nie ma dokąd*

*siedzą na kamieniu
załamują ręce*

*pod chmurnym
niskim
niebem
czaszki⁹*

► **Zadanie 1.** Zapisz, jak zachowują się myśli. Ustal, jakiemu zabiegowi poetyckiemu poddane zostały myśli.

► **Zadanie 2.** Wyjaśnij, dlaczego myśli *siedzą na kamieniu i załamują ręce*.

► **Zadanie 3.** Zdecyduj, czego symbolem są przywołane w utworze ziarna.

► **Zadanie 4.** Wiedząc, że mieszkaniem myśli jest *chmurne, niskie niebo czaszki*, sformułuj wnioski, do jakich prowadzi lektura tekstu. Zastanów się, czy wiersz jest pochwałą człowieka jako istoty myślącej.

Karta pracy nr 3

Przeczytaj wiersz *Pan Cogito czyta gazetę*, następnie wykonaj zadania 1 – 4.

*Na pierwszej stronie
meldunki o zabiciu 120 żołnierzy*

*wojna trwała długo
można się przyzwyczaić*

*tuż obok doniesienie
o sensacyjnej zbrodni
z portretem mordercy*

*oko Pana Cogito
przesuwa się obojętnie
po żołnierskiej hekatombie
aby zagłębić się z lubością
w opis codziennej makabry*

*trzydziestoletni robotnik rolny
pod wpływem nerwowej depresji
zabił swą żonę
i dwoje małych dzieci*

*podano dokładnie
przebieg morderstwa
położenie ciał
i inne szczegóły*

*120 poległych
daremnie szukać na mapie
zbyt wielka odległość
pokrywa ich ciała jak dżungla*

*nie przemawiają do wyobraźni
jest ich za dużo
cyfra zero na końcu
przemienia ich w abstrakcję*

*temat do rozmyślenia
arytmetyka współczucia¹⁰*

► **Zadanie 1.** Zapisz, który artykuł z gazety wzbudził w Panu Cogito szczególne zainteresowanie. Jak sądzisz, z czego to wynika?

► **Zadanie 2.** Korzystając ze słownika, encyklopedii lub wyszukiwarki internetowej, wyjaśnij znaczenie terminu **hekatomba**.

► **Zadanie 3.** Pomyśl, jak można odczytać metaforę *arytmetyka współczucia*. Wskaż przykłady bohaterów literackich, którzy: mieli serce z kamienia, serce na dłoni.

► **Zadanie 4.** Wciel się w rolę wybranego bohatera literackiego (Marka Winicjusza, Ordona, Prometeusza) i w formie kartki z pamiętnika rozwiń poniższą myśl: *jak to możliwe, że ludzie w swej naiwności nie widzą, że natłok okropności wywołuje jeszcze większy natłok okropności, że wojna toczy się bez ustanku w zatrutych duszach i że te zatrute dusze za cel życia mają rozprzestrzenienie wojny na wszystkich, za cel mają zatrucie wszystkich¹¹*.

Urszula Wykurz jest nauczycielką języka polskiego w Szkole Podstawowej im. św. Franciszka z Asyżu w Poskwitowie.

⁸ J. Galsworthy: *Saga rodu Forsyte* ów. Tom II. *Babie lato jednego z Forsyte* ów. W matni. Przeł. J. B. Rychliński. PIW, Warszawa 1972, s. 259.

⁹ Z. Herbert: *Wiersze...*, s. 24 – 25.

¹⁰ Tamże, s. 22 – 23.

¹¹ W. Kuczok: *Gnój (antybiografia)*. W.A.B., Warszawa 2012, s. 50 – 51.

EGZAMIN ÓSMOKLASISTY Z MATEMATYKI – przegląd literatury

MAGDALENA KONOPKA, DANUTA MAZUR

W tym roku szkolnym uczniowie klas ósmych po raz pierwszy przystąpią do zewnętrznego egzaminu z matematyki. Jest to duże wyzwanie, nie tylko dla uczniów, ale również dla nauczycieli. Ci ostatni często równolegle przygotowują uczniów do egzaminu ósmoklasisty i do egzaminu gimnazjalnego. Wymaga to sporej uwagi. Trudno też korzystać z materiałów, które dotyczą wcześniejszego egzaminu, biorąc pod uwagę zmianę podstawy programowej.

Centralna Komisja Egzaminacyjna opublikowała w 2017 r. informator o egzaminie ósmoklasisty i przykładowy arkusz egzaminacyjny.

Przypomnijmy podstawowe fakty:

- Egzamin z matematyki odbędzie się we wtorek, **16 kwietnia 2019 r. o godzinie 9.00.**
- Trwa **100 minut** (dla uczniów z wydłużonym czasem – 150 minut).
- Na salę egzaminacyjną uczeń przynosi wyłącznie legitymację szkolną i przybory do pisania: **pióro** lub **dłu-**

gopis z czarnym tuszem lub atramentem oraz **linijkę**. **Na egzaminie nie można korzystać z kalkulatora.**

- Zgodnie z wytycznymi CKE na egzaminie **nie będą sprawdzane** umiejętności związane z obliczaniem **długości okręgu i pola koła, symetrią, wymagające zaawansowanych metod zliczania i rachunku prawdopodobieństwa.**
- Szczegółowy informator o egzaminie z matematyki wraz z przykładowymi zadaniami oraz przykładowy arkusz egzaminacyjny znajdują się na stronie internetowej:

<https://cke.gov.pl/egzamin-o-smoklasisty/>

Publikacje dotyczące przygotowania uczniów do egzaminu ósmoklasisty zaczęły się pojawiać w księgarniach w sierpniu 2018 r. Nauczyciele mają mało czasu na wybranie odpowiednich dla swoich uczniów pozycji wydawniczych. Przedstawiamy więc przegląd dostępnych materiałów.

Budowa arkusza egzaminacyjnego

Rodzaj zadań	Liczba zadań	Max za zadanie	Łączna liczba punktów	Udział w wyniku
zamknięte	14 – 16	1 punkt	14 – 16	ok. 50%
otwarte	5 – 7	2 – 4 punktów	14 – 16	ok. 50%
razem	19 – 23		28 – 32	100%

Lp.	Tytuł	Autor	Wydawnictwo
1.	Zestaw: <i>Zdasz to. Egzamin ósmoklasisty. Matematyka. Repetytorium.</i>	E. Warzecha, M. Strawa, A. Makowski, Z. Góralewicz	WSiP
2.	Zestaw: <i>Zdasz to. Egzamin ósmoklasisty. Matematyka. Opis. Arkusze. Odpowiedzi.</i>	Praca zbiorowa	
3.	<i>Matematyka. Kalendarz ósmoklasisty.</i>	M. Dobrowolska, J. Janowicz, M. Karpiński, J. Lech, A. Orzeszek, M. Tokarska, P. Zarzycki	GWO
4.	<i>Teraz egzamin ósmoklasisty. Matematyka. Repetytorium.</i>	J. Janowicz	Nowa Era
5.	<i>Teraz egzamin ósmoklasisty. Matematyka. Arkusze.</i>	J. Janowicz, J. Wojciechowska	
6.	Seria: <i>Tak, zdam! Egzamin ósmoklasisty. Matematyka. Niezbędnik z teorii.</i>	K. Gałązka	Operon
7.	Seria: <i>Tak, zdam! Egzamin ósmoklasisty. Matematyka. Repetytorium: wzory, zadania, arkusze.</i>	M. Pająk, A. Konstantynowicz	
8.	<i>Zamiast korepetycji z matematyki.</i>	A. Cewe, M. Krawczyk, A. Magryś-Walczak, H. Nahorska	Podkowa
9.	<i>Egzamin ósmoklasisty z matematyki. Z nami to możliwe!</i>	D. Masłowska, E. Mentzen, P. Nodzyński	Aksjomat
10.	<i>125 zadań na dowodzenie. Zbiór zadań z matematyki dla klas 6 – 8.</i>	L. Grochowska	Nowik
11.	<i>Licz ze mną. Zbiór zadań z matematyki dla klas 7 i 8. Część 1.</i>	D. Budzich, E. Górka	Niko
12.	<i>Egzamin ósmoklasisty. Matematyka. Arkusze egzaminacyjne.</i>	P. Żelazowska	Wilga
13.	<i>Matematyka. Fiszki ósmoklasisty, część 1 i 2.</i>	Praca zbiorowa	Olesiejuk

Podstawowe informacje dotyczące dostępnych książek w poniższej tabeli.

Tytuł – wersja skrócona	Wydawnictwo	Informacje o egzaminie	Kolejność wg haseł podstawy	Rozbudowana teoria z przykładami	Strategie rozwiązywania	Teoria hasłowo	Liczba arkuszy egzaminacyjnych	Arkusze tematyczne	Zadania testowe	Zadania otwarte	Zadania na dowodzenie	Wskazówki do zadań	Odpowiedzi do zadań
<i>Zdasz to. Repetytorium</i>	WSiP	-	+	+	-	-	1	+	+	+	-	-	+
<i>Zdasz to. Arkusze</i>	WSiP	+	-	-	+	-	10	-	+	+	mało	+	+
<i>Kalendarz ósmoklasisty</i>	GWO	-	+	+	-	-	7	+	+	+	mało	+	+
<i>Teraz egzamin ósmoklasisty. Repetytorium</i>	Nowa Era	+	+	+	+	+	2	+	+	+	+	+	+
<i>Teraz egzamin ósmoklasisty. Arkusze</i>	Nowa Era	+	-	-	+	+	10	-	+	+	mało	+	+
<i>Tak, zdam! Niezbędnik z teorii</i>	Operon	+	+	+	+	+	0	-	-	-	-	-	-
<i>Tak, zdam! Repetytorium: wzory, zadania, arkusze</i>	Operon	+	+	+	+	+	3	+	+	+	+	+	+
<i>Zamiast korepetycji z matematyki</i>	Podkowa	-	+	-	-	+	0	+	+	+	mało	+	+
<i>Z nami to możliwe</i>	Aksjomat	-	+	-	-	+	5	+	+	+	mało	-	mało
<i>125 zadań na dowodzenie</i>	Nowik	-	-	-	-	-	0	-	-	+	dużo	+	+
<i>Licz ze mną</i>	Niko	-	+	-	-	-	0	+	-	+	-	-	+
<i>Arkusze + wskazówki</i>	Wilga	+	-	-	-	-	3	-	+	+	-	+	+
<i>Fiszki ósmoklasisty</i>	Olesiejuk	+	-	-	-	-	0	-	+	-	-	+	+

Omówmy ciekawsze elementy z wybranych pozycji.

➤ **Zestaw Zdasz to. Egzamin Ósmoklasisty. Matematyka. Repetytorium. Matematyka. Opis, Arkusze, Odpowiedzi. WSiP**

Zaletą repetytorium jest szczegółowe przedstawienie teorii. Została ona poparta dokładnie wyjaśnionymi przykładami, często rozwiązanymi kilkoma sposobami. Materiał podzielono tematycznie, zgodnie z podstawą programową, a każdy dział zakończono przykładowymi zadaniami do samodzielnego rozwiązania. Interesującym

pomysłem jest diagram podsumowujący wyniki – uczeń może nanosić w nim swoje rezultaty, by odnieść je do skali procentowej.

W pozycji tej w ciekawy sposób omówiono zamianę jednostek prę-

kości, która często sprawia uczniom kłopot. Przedstawiono zależność, którą nie zawsze pokazuje się na lekcjach, a która daje uczniom gotowe narzędzie do rozwiązywania zadań tego typu.

$$1 \frac{\text{km}}{\text{h}} = \frac{1000 \text{ m}}{3600 \text{ s}} = \frac{10 \text{ m}}{36 \text{ s}} = \frac{5 \text{ m}}{18 \text{ s}}$$

$$1 \frac{\text{m}}{\text{s}} = \frac{1}{\frac{1}{3600}} \frac{\text{km}}{\text{h}} = \frac{1}{1000} \cdot \frac{3600 \text{ km}}{1 \text{ h}} = \frac{36 \text{ km}}{10 \text{ h}} = 3,6 \frac{\text{km}}{\text{h}}$$

Nietypowym zadaniem z tego zestawu jest np. zadanie łączące stereometrię z procentami:

► **Zadanie:**

Alicja z jednakowych sześciennych kostek o krawędzi 1 cm zbudowała prostopadłościan, którego podstawą jest prostokąt o wymiarach 3 cm x 2 cm. Na budowę jednej warstwy zużyła 20% liczby kostek potrzebnych na budowę całego prostopadłościanu. Ile wynosi objętość tak zbudowanego prostopadłościanu?

Warto także zwrócić uwagę na zadanie dotyczące podzielności przez 15,

by uświadomić uczniom, jak radzić sobie z cechami podzielności przez liczby, które nie zostały omówione szczegółowo na lekcji:

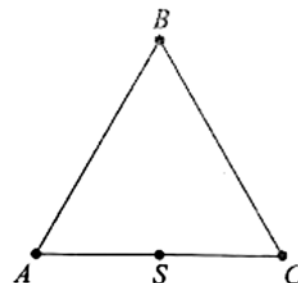
► **Zadanie:**

Pewną pięciocyfrową liczbę podzieloną przez 15 zapisano za pomocą czterech cyfrówek i jeszcze jednej cyfry. Jaka to liczba? Zapisz odpowiedź i jej uzasadnienie.

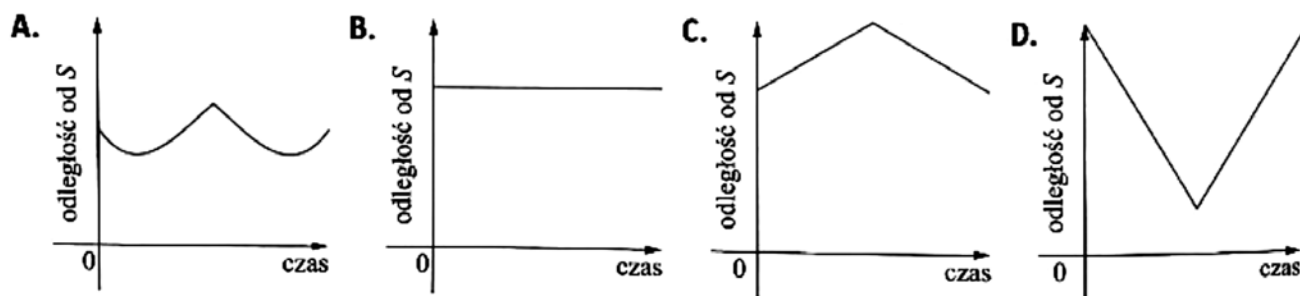
Ważnym elementem pozycji wydanych przez WSiP są specjalnie oznaczone zadania z kontekstem praktycznym. Obok nietypowy przykład takiego zadania dotyczącego funkcji:

► **Zadanie:**

Piechur wybrał się na wędrowkę. Szedł ze stałą prędkością z punktu A do punktu B i dalej do punktu C. Jego trasę przedstawia łamana ABC. Punkty A, B i C wyznaczają trójkąt równoboczny, a punkt S jest środkiem boku AC.

Na którym z poniższych wykresów zilustrowano, jak zmieniała się odległość piechura od punktu S?

► **Matematyka. Kalendarz ósmoklasisty. Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe**

Forma kalendarza wyróżnia tę pozycję spośród innych. Autorzy proponują rozłożenie przygotowań na 21 tygodni, po kilka zadań dziennie. Każdy tydzień dotyczy określonego tematu, zgodnego z podstawą programową. Wszystkie działy rozpoczynają się krótkim wstępem teoretycznym, a kończą tematycznym zestawem egzaminacyjnym. W książce umieszczono także 7 testów, które łączą zadania ze wszystkich tematów.

W kalendarzu warto zwrócić uwagę na zadania, które występowały na egzaminie gimnazjalnym, polegające na układaniu ciągu podanych figur.

Ciekawe są także zadania na dowodzenie z geometrii. Oto przykład:

► **Zadanie:**

Wysokości trójkąta równobocznego ABC przecinają się w punkcie P. Wykaż, że pole trójkąta ABP jest trzy razy mniejsze niż pole trójkąta ABC.

Należy zaznaczyć, że jest to zadanie łatwe przy poprawnie sporządzonym rysunku. Na egzaminie uczniowie nie mogą korzystać z cyrkla, a rysunek odręczny często jest zbyt niedokładny, by uczeń zauważył właściwe zależności. Warto pokazać na lekcji, że w takiej sytuacji można narysować trójkąt równoramienny o podstawie 6 jednostek i wysokości 5 jednostek. Uczniowie mogą sprawdzić, czy jest to trójkąt równoboczny (jego ramię ma długość ok. 5,8 jednostki).

► **Teraz egzamin ósmoklasisty. Matematyka repetytorium. Matematyka arkusze. Nowa Era**

Publikacje Nowej Ery zawierają strategie rozwiązywania zadań egzaminacyjnych, a także harmonogram powtórek dla ucznia. Ponadto wydawnictwo udostępniło nauczycielom dwa plany przygotowań do egzaminu: schemat powtarzania po realizacji całego materiału klasy 8 oraz schemat powtórek równoległych do realizacji bieżącego materiału.

Repetytorium jest uporządkowane zgodnie z podstawą programową i zawiera bogatą część teoretyczną z przykładami, zadania rozwiązane szczegółowo przez autorów, podobne przykłady do samodzielnego rozwiązania przez ucznia i egzaminacyjne testy tematyczne (wśród nich także zadania z egzaminów gimnazjalnych CKE).

Warto zwrócić uwagę na rozdział *Zadania na dowodzenie*, w którym szczegółowo opisano typy takich zadań i narzędzia przydatne do ich rozwiązywania.

Ponadto repetytorium zawiera 2 przykładowe arkusze egzaminacyjne. W ciekawy sposób autorzy przedstawili odpowiedzi do zadań – w książce są tylko poprawne wyniki. Dostęp do szczegółowych rozwiązań wszystkich zadań zakodowany jest kodami qr.

Na uwagę zasługują zadania na uzasadnienie przedstawionej hipotezy za pomocą kontrprzykładu:

► **Zadanie:**

Oceń, czy prawdziwe jest stwierdzenie:

„Średnia arytmetyczna dwóch liczb parzystych jest liczbą parzystą”.

► **Zadanie:**

Oceń, czy prawdziwe jest stwierdzenie:

„Średnia arytmetyczna dwóch liczb nieparzystych jest liczbą nieparzystą”.

Warto uświadomić uczniom, że podanie przykładu na to, że pewna hipoteza nie jest prawdziwa, jest jedną ze strategii rozwiązywania zadań tego typu.

► **Zestaw Tak, zdam! Matematyka. Niezbędnik z teorii. Matematyka. Repetytorium. Operon**

Niezbędnik z teorii nie zawiera zadań. Jego walorem jest przedstawienie całej teorii z matematyki w zakresie szkoły podstawowej. Wszystkie pojęcia i wzory opracowano w sposób przejrzysty i dokładny. Wiele pojęć zilustrowano przykładami. Jest to pozycja, którą warto polecić każdemu uczniowi klas 4 – 8, biorąc pod uwagę fakt, że nie mają oni własnych podręczników i całość teorii w toku powtórek bardzo się przydaje.

Repetytorium zawiera zadania egzaminacyjne ułożone tematycznie zgodnie z podstawą programową. W zestawach znajdziemy przykładowe zadania rozwiązane *krok po kroku*, podobne zadania do samodzielnego rozwiązania oraz testy z krótkimi odpowiedziami. Uczeń ma dostęp do szczegółowych wskazówek do wszystkich zadań na stronie internetowej www.takzdam.pl.

Ciekawym pomysłem jest udostępnienie przez wydawnictwo aplikacji *Tak, zdam!* Umożliwia ona systematyczne rozwiązywanie zadań za pomocą smartfona i zdobywanie kolejnych odznak i miejsc w klasyfikacji uczniów z niej korzystających.

Jednym z działów *Repetytorium* jest rozdział *Wykaż i udowodnij*, zawierający ok. 30 zadań tego typu. Wśród nich na uwagę zasługują zadania wymagające sprawdzenia wszystkich możliwości. Przykład:

► **Zadanie:**

Iloczyn cyfr pewnej liczby dwucyfrowej wynosi 12. Uzasadnij, że są dokład-

nie cztery liczby dwucyfrowe spełniające ten warunek.

► **Zamiast korepetycji z matematyki. Podkowa**

Jest to zbiór zadań, który można wykorzystywać na lekcjach w klasach 7 i 8. Zawiera krótkie notatki teoretyczne oraz obszerny zbiór zadań uporządkowanych tematycznie zgodnie z podstawą programową.

Na uwagę zasługuje temat *Dzielenie liczb naturalnych z resztą*, w którym bardzo dużo miejsca poświęcono symbolicznym zapisom tego działania (np. zapisanie liczby, która przy dzieleniu przez 7 daje resztę 4 w postaci $7n+4$). Rozwinięcie tej umiejętności u uczniów może znacząco pomóc w rozwiązywaniu zadań na dowodzenie dotyczących podzielności.

► **125 zadań na dowodzenie. Zbiór zadań z matematyki dla klas 6 – 8. Nowik**

To wyjątkowa pozycja na rynku wydawniczym. Oprócz zadań na dowodzenie, zawiera również ćwiczenia, na podstawie których uczeń może przeprowadzić właściwe rozumowanie w trudniejszych problemach typu *udowodnij*. Na uwagę zasługuje zadanie, którego zrozumienie pomoże uczniowi uniknąć błędów w niektórych zadaniach z pierwiastkami:

► **Zadanie:**

Uzasadnij, że podane równania nie są równoważne (tzn. mają inny zbiór rozwiązań).

$$\sqrt{(3-2x)^2} = 2 \quad \text{ i } \quad (\sqrt{3-2x})^2 = 2$$

Przy rozwiązywaniu pierwszego równania należy skorzystać ze wzoru:

$$\sqrt{a^2} = |a|$$

► **Matematyka. Fiszki ósmoklasisty, część 1 i 2. Olesiejuk**

Jest to propozycja zawierająca zadania umieszczone w nietypowej formie – każde z nich znajduje się na pojedynczych, niewielkich sztywnych kartkach.

Są to zadania testowe, głównie wielokrotnego wyboru oraz typu *prawda – fałsz*. Na odwrocie kart uczeń znajdzie poprawne rozwiązanie wraz ze wskazówkami. Fiszki są trwałe i atrakcyjne wizualnie.

Warto zwrócić uwagę na zadanie łączące zamianę jednostek czasu z potęgami:

► **Zadanie:**

Wskaż fałszywą odpowiedź. Cztery godziny to:

- A. 120^2 sekund
- B. $2^4 \cdot 30^2$ sekund
- C. $1,44 \cdot 10^4$ sekund
- D. 1440 sekund.

Przedstawione powyżej zbiory zadań mogą pomóc w przygotowaniu uczniów do egzaminu ósmoklasisty z matematyki. Przy wyborze książki warto wziąć pod uwagę informacje zamieszczone w tabeli (por. s. 10).

Uczniom poszukującym uporządkowanej wiedzy teoretycznej polecamy książkę wydawnictwa Operon *Tak, zdam! Matematyka. Niezbędnik z teorii*. Teoria jest tu opracowana w sposób przejrzysty i atrakcyjny.

Przykładowe zestawy egzaminacyjne znajdziemy w arkuszach WSiP i Nowej Ery oraz z Operonu.

Książkę *125 zadań na dowodzenie* wydawnictwa Nowik warto wykorzystać przy ćwiczeniu umiejętności przeprowadzania dowodów. Regularna praca nad takimi problemami sprawia, że uczniowie oswiają się z nimi, poznają techniki ich rozwiązywania i bez obaw próbują je zrobić samodzielnie.

Fiszki wydawnictwa Olesiejuk są atrakcyjną pomocą na dodatkowe zajęcia w klasie – uczniowie mogą rozwiązywać zadania dobrane losowo.

Wiele przedstawionych tu publikacji doskonale nadaje się do samodzielnej pracy ucznia w domu – ich autorzy udostępnili szczegółowe rozwiązania i wskazówki.

Mamy nadzieję, że zebrane informacje pomogą nauczycielom i uczniom w wyborze właściwej literatury i dobrym przygotowaniu do egzaminu.

Magdalena Konopka jest nauczycielką matematyki w Szkole Podstawowej nr 16 w Jaworznie; Danuta Mazur jest nauczycielką matematyki w II Liceum Ogólnokształcącym w Jaworznie i doradcą metodycznym z zakresu matematyki.

DZIAŁANIA NAUCZYCIELI

rozwijające samodzielność uczenia się uczniów i ułatwiające zróżnicowanie wymagań edukacyjnych w kształceniu zawodowym

MARIA KACZMAREK

Przygotowanie uczniów szkół zawodowych do wykonywania pracy wiąże się ściśle ze zdobywaniem przez nich wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. Rolą nauczyciela kształcenia zawodowego jest dobieranie właściwych strategii dydaktycznych, dzięki którym uczniowie – przyszli adepci *sztuk zawodowych* – mogą uczyć się zawodu, realizując zadania zawodowe.¹ Dobry nauczyciel dysponuje szerokim wachlarzem sposobów oddziaływania dydaktycznego, wpływającego na motywowanie uczniów do nauki.²

W tym artykule zajmiemy się analizą efektywnego i skutecznego uczenia się zawodu przez uczniów. Jak dobierać metody pracy, aby były ukierunkowane na indywidualizację procesu kształcenia? Jak zaplanować i zorganizować przebieg pracy poszczególnych uczniów, aby rozwijać ich samodzielność? Jak dobierać treści kształcenia, aby różnicować stopień ich trudności?

Indywidualizacja w procesie kształcenia zawodowego

Co zatem oznacza indywidualizacja w procesie kształcenia zawodowego? Moim zdaniem powinna obejmować:

- zdiagnozowanie różnic między uczniami,
- zorientowanie na ich indywidualne możliwości i dostosowanie do nich metod pracy,

- rozwijanie niezależności uczniów.

Uczeń w edukacji zawodowej powinien być przygotowany do samodzielnego kierowania własnym procesem uczenia się w czasie zajęć o charakterze praktycznym, jak i pracownianym. Zdaniem E. Brudnik, dbałość o samodzielność ucznia w procesie dydaktycznym to konieczność dostosowania zajęć do potrzeb i możliwości uczniów oraz ciągłego sprawdzania, na ile dana metoda służy realizacji celów dydaktycznych i wychowawczych.

Działania nauczycieli kształcenia zawodowego związane z wdrażaniem uczniów do samodzielnej pracy

1. Przed rozpoczęciem przez ucznia nowego zadania nauczyciel nawiązuje do poprzednich jego doświadczeń – przedstawia zakres pracy i zadaje pytania (diagnoza potrzeb i możliwości).
2. Przedstawia polecenie realizacji zadania łącznie z zagadnieniami (pytaniami) naprowadzającymi.
3. Akceptuje lub koryguje zaplanowaną przez ucznia chronologię pracy.
4. Obserwuje bieżącą pracę ucznia, udziela wskazówek.
5. Po zakończeniu zadania analizuje z uczniem wytwór jego pracy oraz sposób dochodzenia do celu.

Przykład dla zawodu technik przemysłu mody

Udziel profesjonalnej porady w zakresie doboru ubioru osobie w średnim wieku (wysokiej, tęgiej), pracującej w dużej zagranicznej firmie na stanowisku kierowniczym. Zaplanuj ubiór do pracy i na spotkanie służbowe w godzinach popołudniowych.

- 1) Pytania diagnozujące:
 - Co wchodzi w skład ubioru klasycznego dla mężczyzny?
 - Co wchodzi w skład ubioru klasycznego dla kobiety?
 - W jakich kolorach są szyte ubiory klasyczne?
 - Czym należy się kierować przy doborze dodatków do fasonów odzieży?
 - Jakie są sposoby tuszowania wad figury?
- 2) Zagadnienia naprowadzające (dobór treści dostosowany do możliwości uczniów).
Ustal:
 - zestaw odzieży do pracy dla mężczyzny lub kobiety, pracującego/pracującej na stanowisku kierowniczym w dużej firmie,
 - zestaw odzieży dla mężczyzny lub kobiety na spotkanie służbowe odbywające się w godzinach popołudniowych,
 - sposób tuszowania wad figury: wysoka i tęga,
 - kolorystykę zestawu odzieży do pracy,
 - kolorystykę zestawu odzieży na spotkanie w popołudniowej,
 - sposób zaprezentowania pozostałym uczestnikom wykonanego przez siebie zadania.
- 3) Uzgodnienia dotyczące realizacji zadania.
 - Uczeń relacjonuje nauczycielowi, w jaki sposób wykona zadanie, z jakich materiałów źródłowych skorzysta.
 - Nauczyciel udziela informacji zwrotnej dotyczącej zaplanowanych przez ucznia zadań.
- 4) Obserwacja bieżącej pracy.

¹ O doborze strategii umożliwiających problemowe, operacyjne, emocjonalne, a nawet badawcze kształtowanie umiejętności była mowa w artykule: *Strategie wyzwalające aktywność uczniów szkół zawodowych* – w poprzednim numerze kwartalnika – „Forum Nauczycieli” 2(68 – 69) 2018.

² O kompetencjach nauczycieli kształcenia zawodowego pisaliśmy w artykule: *Aktywizacja uczniów a kompetencje specjalistyczno-dydaktyczno-psychologiczne nauczycieli kształcenia zawodowego* – „Forum Nauczycieli” 1(67)2018.

- Nauczyciel obserwuje indywidualną pracę ucznia, sposób korzystania z materiałów źródłowych oraz analizuje sposób zadawania pytań przez uczniów nauczycielowi i ich formę.
- 5) Analiza wykonanego zadania.
- Nauczyciel analizuje postępy ucznia poprzez zastosowanie pytań pomocniczych, np.: *Czy bezbłędnie, samodzielnie, wykorzystując dostępne materiały dobrał ubiór do pracy, na spotkanie popołudniowe?* lub *Czy prawidłowo dobrał kolorystykę zestawionych ubiorów?*
- Te same pytania pomocnicze nauczyciel kieruje do ucznia. Celem tego działania jest rozwijanie umiejętności jego samooceny.

Działania nauczycieli umożliwiające różnicowanie wymagań programowych

W kształceniu zawodowym nauczyciel jest zobligowany do realizowania

treści kształcenia opisanych w programie nauczania w postaci uszczegółowionych efektów. Zakres osiągania efektów kształcenia przez poszczególnych uczniów może i powinien być zróżnicowany:

- a) nie wszyscy uczniowie muszą wykonywać w pełni to samo zadanie, nauczyciel może różnicować polecenie (w zakresie materiału nauczania i realizacji zadań), uczniowie:
- b) mogą wybierać zadanie z kilku propozycji zaprezentowanych przez nauczyciela,
- c) mogą wykonywać zadanie we własnym tempie,
- d) dokumentują swoje postępy w nauce np. poprzez tworzenie teczek ćwiczeń,
- e) otrzymują od nauczyciela zestaw obowiązkowych i dodatkowych zadań – zadania obowiązkowe muszą wykonać, zadania dodatkowe (często trudniejsze lub bar-

dziej złożone) są dla nich do wyboru.

Podsumowanie

Pracując z uczniami w szkole kształcącej w zawodzie, nauczyciele powinni zachęcać uczniów do wykształcenia nawyków skutecznego, samodzielnego uczenia się, poprzez:

- analizowanie poleceń otrzymanych od nauczyciela,
- zadawanie pytań nauczycielowi celem poprawnego wykonywania zadania,
- chronologiczne planowanie realizacji zadania,
- samodzielne organizowanie stanowiska pracy, materiałów i narzędzi,
- wykonanie zadania z zachowaniem bezpieczeństwa na stanowisku pracy,
- samokontrolę realizacji wykonanego zadania.

Literatura

1. Brudnik E.: *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących*. Oficyna Wydawnicza Nauczycieli, Kielce 2003.
2. Buehl D.: *Strategie aktywnego nauczania, czyli jak skutecznie nauczyć i skutecznie uczyć się*. Wydawnictwo Edukacyjne, Kraków 2004.

Maria Kaczmarek jest konsultantem w Pracowni Edukacji Zawodowej i Międzykulturowej w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

Warto wiedzieć!

Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji Dz. U. 2016 r., poz. 64

- Ustawa ustanowiła Polską Ramę Kwalifikacji (PRK)
- W Polskiej Ramie Kwalifikacji (PRK) wyróżnia się:
 - a) **charakterystyki I stopnia (uniwersalne) PRK – poziomy 1 – 8** opisy efektów uczenia się; (zapisy – wiedza, umiejętności, kompetencje społeczne – należy odnosić do określonej dziedziny uczenia się lub działalności zawodowej)
 - b) **charakterystyki II stopnia PRK typowe dla kwalifikacji – poziomy 1 – 4** (zapisy – wiedza, umiejętności, kompetencje społeczne – należy odnosić do uczenia się w zakresie wykształcenia ogólnego)
 - c) **charakterystyki II stopnia PRK typowe dla kwalifikacji uzyskiwanych po kwalifikacji pełnej na poziomie 4 – poziom 5** (zapisy – wiedza, umiejętności, kompetencje społeczne – należy odnosić do uczenia się w określonym zakresie wyższego wykształcenia)
 - d) **charakterystyki II stopnia PRK typowe dla kwalifikacji uzyskiwanych w ramach szkolnictwa wyższego – poziom 6 – 8** (zapisy – wiedza, umiejętności, kompetencje społeczne – należy odnosić do uczenia się w zakresie wyższego wykształcenia)
 - e) **charakterystyki II stopnia PRK typowe dla kwalifikacji o charakterze zawodowym – poziomy 1 – 8** (zapisy – wiedza, umiejętności, kompetencje społeczne – należy odnosić do określonej działalności zawodowej)

PREORIENTACJA ZAWODOWA W PRZEDSZKOLU

MAŁGORZATA ŁUKASZEWSKA

Rozporządzenie MEN w sprawie doradztwa zawodowego, które ukażało się 16 sierpnia 2018 r., określa treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego, warunki i sposób realizacji i organizacji doradztwa zawodowego – m.in. w przedszkolach.

Publiczne przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych i inne formy wychowania przedszkolnego realizują doradztwo zawodowe jako preorientację zawodową przez prowadzenie zaplanowanych i systematycznych działań mających na celu wspieranie dzieci w procesie podejmowania świadomych decyzji edukacyjnych i zawodowych.

Kwestię preorientacji zawodowej w przedszkolu reguluje m.in. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. *Prawo oświatowe*, w której zapisano, że system oświaty zapewnia przygotowanie uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia. Szczegółowe regulacje wprowadza natomiast *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach*.

Działania w zakresie doradztwa zawodowego w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych formach wychowania przedszkolnego obejmują preorientację zawodową, która ma na celu wstępne zapoznanie dzieci z wybranymi zawodami oraz pobudzanie i rozwijanie ich zainteresowań i uzdolnień.

Doradztwo zawodowe jest realizowane w przedszkolach na zajęciach edukacyjnych prowadzonych zgodnie z przyjętymi programami wychowania przedszkolnego. Treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych form wychowania przedszkolnego określa załącznik nr 1 do rozporządzenia. Treści te zamieszczono poniżej:

1. Poznanie siebie

Dziecko:

- 1.1 określa, co lubi robić;
- 1.2 podaje przykłady różnych zainteresowań;
- 1.3 określa, co robi dobrze;
- 1.4 podejmuje działania i opisuje, co z nich wyniknęło dla niego i dla innych.

2. Świat zawodów i rynek pracy

Dziecko:

- 2.1 odgrywa różne role zawodowe w zabawie;
- 2.2 podaje nazwy zawodów wykonywanych przez osoby w jego najbliższym otoczeniu i nazwy tych zawodów, które wzbudziły jego zainteresowanie, oraz identyfikuje i opisuje czynności zawodowe wykonywane przez te osoby;
- 2.3 wskazuje zawody zaangażowane w powstawanie produktów codziennego użytku oraz w zdarzenia, w których dziecko uczestniczy, takie jak wyjście na zakupy, koncert, pocztę;
- 2.4 podejmuje próby posługiwania się przyborami i narzędziami zgodnie z ich przeznaczeniem oraz w sposób twórczy i niekonwencjonalny;
- 2.5 opowiada o sobie w grupie rówieśniczej.

3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie

Dziecko:

- 3.1 nazywa etapy edukacji (bez konieczności zachowania kolejności chronologicznej);
- 3.2 nazywa czynności, których lubi się uczyć.

4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych

Dziecko:

- 4.1 opowiada, kim chciałoby zostać;
- 4.2 na miarę swoich możliwości planuje własne działania lub działania grupy rówieśniczej przez wskazanie pojedynczych czynności i zadań niezbędnych do realizacji celu;
- 4.3 podejmuje próby decydowania w ważnych dla niego sprawach, indywidualnie i w ramach działań grupy rówieśniczej.

Doradztwo zawodowe na zajęciach w przedszkolach realizują nauczyciele prowadzący te zajęcia. Przy organizacji i realizacji preorientacji zawodowej, przedszkola mogą współpracować z podmiotami zewnętrznymi, w szczególności z pracodawcami, placówkami, szkołami prowadzącymi kształcenie zawodowe, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, placówkami doskonalenia nauczycieli lub instytucjami rynku pracy.

Do zadań przedszkola¹ należy m.in. tworzenie warunków umożliwiających bezpieczną, samodzielną eksplorację elementów techniki w otoczeniu, konstruowanie, majsterkowanie, planowanie i podejmowanie intencjonalnego działania, prezentowanie wytworów swojej pracy.

Dziecko przygotowane do podjęcia nauki w szkole²:

- wyraża swoje rozumienie świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu za pomocą komunikatów pozawerbalnych: tańca, intencjonalnego ruchu, gestów, impresji plastycznych, technicznych, teatralnych, mimicznych, konstrukcji i modeli z tworzyw i materiału naturalnego;

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. 2017, poz. 356).

² Tamże.

- *wyraża ekspresję twórczą podczas czynności konstrukcyjnych i zabawy, zagospodarowuje przestrzeń, nadając znaczenie umieszczonym w niej przedmiotom, określa ich położenie, liczbę, kształt, wielkość, ciężar, porównuje przedmioty w swoim otoczeniu z uwagi na wybraną cechę;*
- **wskazuje zawody wykonywane przez rodziców i osoby z najbliższego otoczenia, wyjaśnia, czym zajmuje się osoba wykonująca dany zawód.**

W przedszkolu może powstać program preorientacji zawodowej. Stanowi on realizację jednolitej, uwzględniającej etapy rozwojowe uczestników, systemowej koncepcji preorientacji zawodowej, rozumianej jako ogół działań o charakterze wychowawczym, podejmowanych przez nauczycieli i rodziców, ukierunkowanych na zbliżanie dzieci w wieku przedszkolnym do środowiska pracy.

Program powinien bazować na kilku teoriach, uwzględniających możliwości psychofizyczne dzieci w wieku przedszkolnym:

- rozwoju psychospołecznego człowieka – Erika Eriksona,
- wyboru zawodu jako procesu rozwojowego – Eli Ginzberg,
- zachowania zawodowego i rozwoju zawodowego – Donalda Supera oraz teorii:
- zróżnicowania zdolności i zainteresowań – Howarda Gardnera,
- psychodynamicznej – Anne Roe.

Efektywne działania na rzecz kształtowania preorientacji zawodowej powinny uwzględniać zróżnicowanie zdolności i zainteresowań dzieci. Przedszkole jako przestrzeń wspierająca dziecko w kształtowaniu preorientacji zawodowej to z zasady instytucja minimalizująca jego frustracje i lęki. Rolą wychowania przedszkolnego jest m.in. zapewnienie dziecku poczucia bezpieczeństwa. Ten zasób jest kluczowy w formowaniu preorientacji zawodowej rozumianej nie tylko jako zbiór informacji o zawodach, ale przede wszystkim

grupa rozwijanych kluczowych kompetencji.

Celem preorientacji zawodowej jest wstępne zapoznanie dzieci z wybranymi zawodami najbliższymi ich otoczeniu, kształtowanie właściwej postawy wobec pracy i motywacji do działania, pobudzanie i rozwijanie ich zainteresowań oraz stymulowanie ich prozawodowych marzeń. Cel ogólny oraz cele szczegółowe programu muszą być spójne z celami kształcenia ogólnego, uwzględniając najważniejsze cele wychowania przedszkolnego.

Określone w programie cele przewidziane są do realizacji:

- podczas zajęć wychowania przedszkolnego (w ramach realizacji podstawy programowej);
- podczas działań, które wynikają z rozporządzenia w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej³, a które prowadzone są przez nauczycieli i specjalistów;
- podczas innych działań związanych z preorientacją zawodową realizowanych w przedszkolu i poza nim (np. Talent Show, spotkania z pasjonatami i przedstawicielami różnych zawodów, wycieczki do zakładów pracy).

W realizację programu preorientacji zawodowej powinno zostać włą-

czone otoczenie społeczno-gospodarcze, w szczególności rodzice oraz przedstawiciele zakładów pracy i pracodawców, a także instytucji edukacyjnych oraz instytucji działających na rynku pracy.

Preorientacja zawodowa powinna być ukierunkowana na kształtowanie:

- proaktywnych postaw dzieci wobec pracy i edukacji, ze zwróceniem uwagi na zasady etyki pracy jako fundamentu aktywności zawodowej;
- sprawczości, tj. przekonania, że są podmiotami własnych działań i są zdolne do wprowadzania zmian w swoim bliższym i dalszym otoczeniu;
- samodzielności i samoobsługi oraz kształtowania takich cech, jak utrzymanie ładu, doprowadzanie podejmowanych prac do końca i porządkowanie miejsca pracy;
- szacunku do pracy innych;
- umiejętności współdziałania.

Założone cele programu powinny podlegać weryfikacji, a więc ocenie, w jakim stopniu zostały one zrealizowane dzięki podjętym działaniom. Może się to odbywać poprzez:

- pytania ewaluacyjne do dzieci (dotyczące zrozumienia przekazywanych treści, potrzeby kontynuowania lub poszerzenia tematu, atrakcyjności zajęć);
- autorefleksję i samoocenę uczestników (swobodne wypowiedzi na zakończenie zajęć z wykorzystaniem głównie skojarzeń i myślenia analogicznego);
- zbieranie opinii i informacji zwrotnych od rodziców;
- analizę prac, wykonanych przez dzieci w ramach działań z zakresu preorientacji zawodowej.

Na potrzeby realizacji programu rekomenduje się korzystanie z zasobów dydaktycznych gromadzonych i aktualizowanych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie na stronie www.doradztwo.ore.edu.pl oraz publikacji na stronie www.euroguidance.pl.

Małgorzata Łukaszewska jest konsultantem w Pracowni Edukacji Zawodowej i Międzykulturowej w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad i organizacji udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach – Dz. U. 2017, poz. 1591 z późn. zm.

PRZYKŁAD DOBREJ PRAKTYKI

FORMY PRACY W RAMACH PREORIENTACJI ZAWODOWEJ W PRZEDSZKOLU

ANNA PRZEPIÓRA

Dzieciństwo to najważniejszy czas w rozwoju człowieka. Właśnie w tym okresie kształtuje się jego osobowość, której cechami składowymi są: potrzeby, emocje, postawa, temperament, zdolności. W tym czasie dziecko zbiera wiele nowych doświadczeń, wielozmysłowo poznaje otaczającą go rzeczywistość. Każde z doświadczeń wpływa na jego rozwój, budując jego spojrzenie na świat.

Dziecko uczy się przez naśladowanie. Od początku swojego życia obserwuje najbliższych członków rodziny w różnych sytuacjach, analizując wykonywane przez nich czynności. Na początku wszystkie jego ruchy są mało sprawne, nieporadne, jednak w miarę upływu czasu stają się coraz bardziej doskonałe. W pierwszej fazie życia dziecka dostarczamy mu specjalnych zabawek wpływających na rozwój sprawności ruchowej, manualnej, stanowiących odpowiedniki przedmiotów wykorzystywanych w codziennym życiu przez dorosłych, np. miniaturowe miotłki do zamykania, małe naczynia kuchenne, zabawkowe żelazka.

Ważnym czasem w życiu dziecka jest jego obecność w przedszkolu. Tam spotyka się z nowymi sytuacjami, zdobywa nowe doświadczenia dzięki prowadzonym zajęciom, wycieczkom, wyjściom poza teren przedszkola. Lepiej poznaje najbliższe środowisko, pe-

netruje je, zbiera nowe doświadczenia, które często wpływają na rozwój jego zainteresowań. Przedszkolak często z dużym zainteresowaniem włącza się w różnorodne formy aktywności związane z poznawaniem nowych miejsc, ludzi, obiektów. Nowe sytuacje wywierają na nim ogromne wrażenie i mogą mieć wpływ na dalsze jego życie.

Czas przedszkolny i obowiązująca podstawa programowa wychowania przedszkolnego stwarzają okazję przybliżenia dzieciom niektórych zawodów wykonywanych przez rodziców, innych krewnych czy znajomych. W celu zapoznania dzieci z różnymi zawodami nauczycielki sięgają po różnorodne formy pracy.¹

Popularne są spotkania z przedstawicielami wybranych zawodów. Zaproszeni goście przychodzą do przedszkola, opowiadają dzieciom o swojej pracy, prezentują narzędzia niezbędne do wykonywania swojej profesji – umundurowanie czy strój roboczy. Inną ciekawą formą są wycieczki. Pobyt na skrzyżowaniu ulic w asyście policjanta czy spotkanie ze strażakiem pogłębi wiedzę dziecka – w tym przypadku nie tylko na temat bezpieczeństwa, ale także na temat pracy przedstawicieli nieznanego mu dotąd zawodów. Inne przykłady: wycieczki na komisariat, do ośrodka zdrowia, do remizy strażackiej, do sklepu, do szewca czy na przykład do zakła-

du fryzjerskiego. Dzieci obserwują tam przedstawicieli wybranych zawodów w ich miejscu pracy, dzięki czemu mają możliwość zaobserwowania specyficznego środowiska, charakterystycznych sprzętów, narzędzi, urządzeń.

W celu utrwalenia poznanych treści nauczycielki aranżują w salach przedszkolnych kąciki zainteresowań. Poprzez zdobyte doświadczenia dzieci bawiąc się, mogą naśladować zaobserwowane wcześniej czynności. Aby kąciki mobilizowały dzieci do aktywności, wyposaża się je w zakupione bądź wykonane wspólnie z dziećmi niezbędne akcesoria, pomoce, które stanowią namiastkę miejsca pracy poznawanego zawodu. Przykładem może być prezentacja zawodu pielęgniarki czy lekarza. Nauczycielka przygotowuje dzieciom miejsce przypominające gabinet lekarski, szpital, wyposażone w zabawkowy sprzęt lekarski: słuchawkę, strzykawkę, materiały opatrunkowe. W kąciku pojawia się kozetka, biurko, recepty do wypisywania lekarstw, białe kitle itp. W takich warunkach dziecko może realistycznie odtwarzać działania pracowników służby zdrowia. Kolejnym przykładem może być praca listonosza. W przedszkolnych salach można ustawić kąciki pocztowe w postaci stanowisk z pojemnikami na przekazy, druki, znaczki, klasery czy stemple itp. Dzieci adresują koperty, poznają drogę listu od adresata do odbiorcy.

Po wycieczce do zakładu fryzjerskiego dzieci chętnie bawią się w fryzjera, aranżując wspólnie z nauczycielką kącik, w którym znajduje się lustro i krzeselko. Dzieci ustawiają się w kolejki, przeglądają prasę, czekając na usługę, podczas gdy fryzjer operuje lokówką, suszarką czy grzebieniem.

To właśnie w takich okolicznościach kształtują się kompetencje kluczowe dzieci niezbędne im w przyszłym życiu, poszerza wiedza na temat środowiska technicznego, powstaje aktywna, otwarta postawa wobec pracy ludzi reprezentujących różne zawody.

W działaniach tego typu nieocenioną metodą pracy jest metoda projektu. Wielu nauczycieli stosuje ją, aby wspomóc dzieci w samodzielnym docho-

¹ Polecamy cykl książek autorki artykułu: A. Przepióra, B. Forma: *Poznajemy zawody*. Prezentują w niej przykłady zajęć dotyczących różnych zawodów: policjanta, strażaka, lekarza, weterynarza, budowniczego, ogrodnika, kucharza i inne wraz z propozycjami zabaw dydaktycznych, ruchowych, działań plastycznych oraz karty pracy. Publikacje ukazały się nakładem Wydawnictwo Bliżej Przedszkola.

dzeniu do wiedzy, wielozmysłowym odkrywaniu otaczającej rzeczywistości, kształtowaniu umiejętności uczenia się.

Dużym zainteresowaniem w przedszkolach cieszą się koła zainteresowań, gdzie podczas spotkań z dziećmi proponuje się im aktywności rozwijające ich zdolności, talenty i upodobania, np. koło kulinarne, teatralne, sportowe, plastyczne czy muzyczne. W trakcie zajęć praktycznych powstają ciekawe tematyczne wytwory związane z danym zawodem. Podczas poznawania pracy kucharza czy piekarza, dzieci sporządzają zdrowe surówki, sałatki, soki, pieką ciasta – w zależności od pomysłowości nauczycielki i warunków w przedszkolu. Zawód krawcowej zachęca do podejmowania czynności

związanych z mierzeniem, porównywaniem faktur materiałów tekstylnych, szycia prostych ściągów, przyszywania guzików czy projektowania ubiorów.

Rolą nauczyciela, a następnie przedszkola i szkoły jest wyposażenie dzieci w umiejętności niezbędne do życia we wciąż zmieniającym i rozwijającym się świecie. Dzisiaj nikt nie wie, jak będzie wyglądał świat, życie ludzi za kilka, kilkanaście czy kilkadziesiąt lat. Nie wiemy, jak będzie musiał funkcjonować człowiek, jacy specjaliści niezbędni będą na rynku pracy. Dlatego dzisiejsza edukacja nastawiona jest na rozwijanie u dzieci podstawowych, niezbędnych do życia kompetencji, które umożliwią mu w przyszłości podjęcie odpowiedniej życiowej roli – pracownika. Preorientacja zawodo-

wa od najmłodszych lat, spotkania z przedstawicielami różnych zawodów, to nie tylko wzbogacanie pola obserwacji i doświadczeń dzieci, ale przede wszystkim prezentacja i kształtowanie cech niezbędnych do wykonywania każdej pracy w przyszłości. Dzięki takim doświadczeniom dzieci dowiadują się, że aby wykonywać konkretny fach potrzebna jest zarówno wiedza, jak i różne umiejętności i cechy, np. precyzja, dokładność, skrupulatność, odpowiedzialność, punktualność, elastyczność, przedsiębiorczość, umiejętność współpracy w zespole czy otwarcie na innych ludzi. To w trakcie proponowanych przez nauczyciela aktywności dzieci dowiadują się, że umiejętność operowania językami obcymi pozwala również na pracę za granicą.

Anna Przepióra jest doradcą metodycznym wychowania przedszkolnego w Zabrze.

Warto wiedzieć!

Instytucje, na których stronach można znaleźć przydatne informacje na temat doradztwa zawodowego

SEKTOR EDUKACJI/OŚWIATY:

[...]

4. **Międzyresortowy Zespół do spraw uczenia się przez całe życie i Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji.** Na podstawie zarządzenia Prezesa Rady Ministrów z 12 maja 2016 r. został utworzony Międzyresortowy Zespół do spraw uczenia się przez całe życie i Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji. [...] Zespołowi przewodniczy Minister Edukacji Narodowej. Zespół monitoruje proces wdrażania oraz funkcjonowania Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji, który ma być spójny z założeniami, na których oparte są ramy kwalifikacji w krajach Unii Europejskiej. Informacje o pracy zespołu znajdują się na portalu ZSK.
5. **Biuro Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej (BUWiWM)**
Instytucja ta pełni rolę krajowego punktu koordynacyjnego ds. europejskich ram kwalifikacji. Zajmuje się m.in. wysyłaniem polskich studentów na stypendia zagraniczne.
6. **Instytut Badań Edukacyjnych**

OBSZAR RYNKU PRACY:

1. **Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.** Na stronie można znaleźć informacje dotyczące rynku pracy, prawa pracy czy opieki społecznej. Serwis zawiera również wiadomości z zakresu funduszy europejskich oraz aktualnych działań MPiPS.
2. **Związek Rzemiosła Polskiego.** Informacje z zakresu małych i średnich przedsiębiorstw rzemieślniczych, kształcenia zawodowego i nauczaniu zawodu.
3. **Komenda Główna Ochotniczych Hufców Pracy.** Na portalu można znaleźć przydatne informacje dotyczące edukacji i pracy młodzieży do 25. roku życia, w tym porady, jak zdobyć pierwszą pracę, a także wiadomości na temat projektów obywatelskich i szkoleniowych. Na stronie przekierowanie do portali wojewódzkich OHP.
4. **Prognozowanie zatrudnienia.** Portal zawiera informacje dotyczące prognozowania zatrudnienia w Polsce według wielkich, dużych i średnich grup zawodów – zarówno w skali kraju, jak i poszczególnych województw. Za jego powstanie odpowiadają: Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich i Instytut Pracy i Spraw Socjalnych.
5. **Publiczne Służby Zatrudnienia**
6. **Centrum Informacyjno-Konsultacyjne Służb Zatrudnienia – Zielona Linia**
Inne:
 - **Ogólnopolski serwis organizacji pozarządowych.** Największy w Polsce portal NGO, zawierający informacje z zakresu aktywności obywatelskiej, wywiady, poradniki, bazy fundacji i stowarzyszeń. To również platforma komunikacji – można tu znaleźć ogłoszenia o wolontariacie, oferty pracy, informacje o szkoleniach, głównie współfinansowanych ze środków unijnych.
 - **Akademiczne Inkubatory Przedsiębiorczości.** Strona skupia informacje o formach innowacyjnego biznesu, startupach, pomysłach na własną firmę. Można tutaj również znaleźć kalendarz bieżących wydarzeń i mapę Inkubatorów.

Źródło: <https://doradztwo.ore.edu.pl/przydatne-linki/>

DORADZTWO EDUKACYJNO-ZAWODOWE

– wyzwania teorii a praktyczne rozwiązania nauczycielskie

ANNA CZARLIŃSKA-WĘŻYK

Z początkiem roku szkolnego 2018/2019 weszło w życie rozporządzenie MEN dotyczące doradztwa zawodowego. Intencją tego aktu prawnego było ujęcie poradnictwa jako procesu: od przedszkola (*preorientacja*), przez szkołę podstawową (*orientacja zawodowa* kl. 1 – 6, *doradztwo zawodowe* kl. 7 – 8) aż do szkoły ponadpodstawowej¹. Zgodnie z nim cele doradztwa zawodowego opierają się na czterech głównych obszarach aktywizacji działań ucznia:

1. Poznawanie własnych zasobów, m.in.: zainteresowań, zdolności, kompetencji, predyspozycji zawodowych, stanu zdrowia;
 - określenie aspiracji i potrzeb w zakresie własnego rozwoju oraz możliwych sposobów ich realizacji,
 - rozpoznanie własnych ograniczeń jako wyzwań w odniesieniu do planów edukacyjno-zawodowych.
2. Świat zawodów i rynek pracy, m.in.:
 - wyszukiwanie i analizowanie informacji na temat zawodów oraz ich charakteryzowanie, z uwzględnieniem składowych ich opisów, w tym dróg ich zdobywania,
 - uzasadnianie znaczenia pracy w życiu człowieka,
 - wyjaśnianie zjawisk i trendów zachodzących na współczesnym rynku pracy,

- porównywanie własnych zasobów i preferencji z wymaganiami rynku pracy i oczekiwaniami pracodawców.
- 3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie, m.in.:
 - charakteryzowanie struktury systemu edukacji formalnej oraz możliwości edukacji pozaszkolnej w Polsce,
 - analizowanie ofert szkolnictwa ponadpodstawowego i wyższego pod kątem możliwości dalszego kształcenia, z wykorzystaniem dostępnych źródeł informacji,
 - analizowanie znaczenia uczenia się przez całe życie.
- 4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych, m.in.:
 - określanie marzeń, celów i planów edukacyjno-zawodowych na podstawie własnych zasobów,
 - planowanie ścieżki kariery edukacyjno-zawodowej, z uwzględnieniem konsekwencji podjętych wyborów,
 - podejmowanie decyzji o dalszej drodze edukacyjno-zawodowej samodzielnie lub przy wsparciu doradczym.

W uzasadnieniu do wspomnianego rozporządzenia w sprawie doradztwa

możemy m.in. przeczytać, że: *Podjęcie decyzji zawodowych i edukacyjnych to akt świadomego wyboru jednego z rozpoznanych i dostępnych wariantów kształcenia. [...] uczniowie nie zawsze będą w stanie podjąć decyzję zawodową w oparciu o wiedzę uzyskaną, np. podczas zajęć z zakresu doradztwa zawodowego. Wśród możliwych działań związanych z realizacją doradztwa zawodowego, np. dla uczniów, którzy nie podjęli jeszcze decyzji lub potrzebują dodatkowych informacji, dotyczących m.in. miejsca pracy czy konkretnego zawodu, wymieniono możliwość zorganizowania wizyt zawodowców w celu poznania przez dzieci i uczniów środowiska pracy w wybranych zawodach. Takie rozwiązanie umożliwi dzieciom i uczniom zapoznanie się z zawodem, zakładem pracy i stanowiskiem pracy oraz porozmawianie z osobą, która wykonuje pracę w konkretnym zawodzie, i skonfrontowanie swoich wyobrażeń z rzeczywistością. Takie działania mogą pomóc uczniom, którzy byli niezdecydowani, podjąć przemyślaną decyzję.*²

Nauczyciele realizujący od roku szkolnego 2018/2019 zadania związane z doradztwem zawodowym mają przed sobą wiele wyzwań. Muszą wdrożyć Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego (WSDZ), przygotować program doradztwa dla każdego oddziału szkolnego oraz opracować i wdrożyć plan działań doradczych.

W poprzednim numerze naszego „Forum Nauczycieli” (nr 68 – 69 z 2018 r.) opublikowano dwa zwycięskie scenariusze zajęć wyłonione w ramach konkursu dla szkolnych doradców zawodowych. Celem konkursu było przygotowanie bazy pomocy dydaktycznych i scenariuszy z zakresu doradztwa zawodowego w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych.

Poniżej prezentujemy trzecią wyróżnioną pracę – *Łowcy zawodów – gra planszowa*.

Anna Czarlińska-Wężyk jest konsultantem i kierownikiem Pracowni Edukacji Zawodowej i Międzykulturowej w RODN „WOM” w Katowicach, zajmuje się m.in. zagadnieniami edukacji ekonomicznej oraz doradztwem edukacyjno-zawodowym.

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 sierpnia 2018 r. w sprawie doradztwa zawodowego (Dz. U. 2018, poz. 1675).

² <http://edukacja.warszawa.pl/sites/edukacja/files/doradztwo-zawodowe>.

NAGRODZONA PRACA

ŁOWCY ZAWODÓW – GRA PLANSZOWA

EDYTA KOWAL-WENCEL

► **Poziom edukacyjny:** Szkoła podstawowa, klasa 7

► **Zakres tematyczny:** Poznanie siebie, rynek edukacyjny i zawodowy, świat zawodów, planowanie własnego rozwoju.

► **Cel:**

► Powtórzenie informacji i wiadomości przedstawionych na zajęciach z doradztwa zawodowego w klasie VII.

► **Przebieg ćwiczenia**

Informacje ogólne

- Gra przeznaczona jest dla uczniów klas 7, którzy kończą 10-godzinny cykl zajęć z doradztwa zawodowego. Może służyć jako powtórzenie i utrwalenie poznanych wiadomości i faktów z szeroko rozumianej preorientacji zawodowej.
- Przy tworzeniu kart do gry i formułowaniu pytań został wykorzystany *Program realizacji zajęć z zakresu doradztwa zawodowego w klasie 7 szkoły podstawowej* Beaty Grzelak.
- Gra jest przeznaczona dla 2 – 5 osób. Możemy ją jednak wykorzystać podczas zajęć z całą grupą klasową, drukując kilka kompletów kart i plansz, a następnie dzieląc uczniów na mniejsze zespoły.
- Do gry potrzebne są: pionki, kostka do gry, karty oraz plansza wg wzoru. Dodatkowo: 2 pudełka lub pojemniki – jedno dla kart z obszaru; pytanie z pudełka, drugie dla kart z opisem cech (umiejętności, kompetencji) niezbędnych w poszczególnych zawodach.

► **Zasady gry**

► **Przed przystąpieniem do gry należy przygotować pytania z pudełka.**

Pytania te powinny dotyczyć dodatkowych informacji wprowadzonych podczas zajęć, a związanych np. z wyjazdem edukacyjnym, spotkaniem z osobami reprezentującymi jakąś branżę lub zawodów, czy też wynikać ze specyfiki regionu i/lub rynku edukacyjno-zawodowego danej gminy, powiatu, województwa.

► Pytania może przygotować nauczyciel lub sami uczniowie. Można je wpisać na przygotowanych kartach (ale nie jest to konieczne). Następnie należy je rozciąć i umieścić w pudełku, z którego będą losowane w czasie gry.

► Przygotowane karty należy przetasować i położyć na właściwych polach w środku planszy i/lub w pudełkach. Karty z umiejętnościami (kompetencjami) również trzeba rozciąć i ułożyć w nieprzezroczystym pojemniku – tak by gracze mogli swobodnie je losować, a jednocześnie nie mogli ich wybierać (karty mają być losowane, a nie wybierane!).

► **W trakcie gry**

- Gracze rozkładają planszę. Na planszy umieszczają przetasowane karty (zgodnie z obszarami, które wskazują rysunki). Gra rozpoczyna się od pola z rysunkiem klucza francuskiego.
- Pierwszy gracz rzuca kostką i przesuwa swój pionek o tyle pól, ile wskazała kostka. Jeśli staje na polu oznaczonym rysunkiem, bierze kartę z tożsamym rysunkiem (obszarem) i odczytuje pytanie. Jeśli odpowie poprawnie, losuje jedną kartkę dotyczącą cech (umiejętności, kompetencji zawodowych) i zatrzymuje ją dla siebie. Jeśli nie odpowie poprawnie, wraca na pole, z którego startował.
- Po każdym przejściu przez pole z kluczem francuskim, gracz zabiera jedną kartę z opisem zawodu (karta

oznaczona właśnie symbolem klucza francuskiego).

Zadaniem gracza jest jak najszybsze zebranie wszystkich cech (umiejętności, kompetencji) dla wylosowanego przez siebie zawodu. W chwili, gdy zdobędzie komplet cech, podczas przechodzenia przez pole startowe mówi STOP i zamyka rozgrywkę, zostając jednocześnie jej zwycięzcą.

► **Dodatkowe informacje**

- Karty z opisem zawodów są zabierane aż do momentu ich całkowitego wyczerpania. Gracz może posiadać 2 – 3 karty z różnymi zawodami, jednak wystarczy komplet cech (umiejętności, kompetencji) tylko dla jednego zawodu (z posiadanych), żeby mógł zakończyć grę.
- Wylosowaną kartę z danego obszaru gracz kładzie na spód danego zestawu kart.
- Jeżeli pomimo wylosowania wszystkich cech, umiejętności i kompetencji żaden gracz nie zbierze kompletu – gra uważana jest za nierozstrzygniętą.

Dodatkowe warianty gry

► **Wariant gry z użyciem specjalnej kostki, bez wykorzystania planszy**

W tym wariantcie gracze rzucają specjalną kostką, na której znajdują się obrazki symbolizujące poszczególne obszary. Wyrzucony obrazek decyduje, z którego obszaru gracz bierze kartę i odpowiada na pytanie. Jeśli udzieli poprawnej odpowiedzi – losuje kartę z cechą (umiejętnością, kompetencją). Jeśli nie odpowie – traci kolejkę. Wygrywa osoba, która jako pierwsza skompletuje wszystkie karty z umiejętnościami, cechami dla danego zawodu. Różnica polega na tym, że w tym wariantcie gracz musi wylosować kartę z zawodami (jedna ze ścianek kostki ma symbol klucza francuskiego). Gracz może wylosować kilka kart z zawodami, jednak wystarczy komplet cech (umiejętności) tylko do jednego zawodu, żeby zostać zwycięzcą rozgrywki.

► **Wariant gry z użyciem żetonów zamiast kostki do gry**

W tym wariantcie gracze na początku rozgrywki losują po trzy żetony, na

których znajdują się cyfry od 1 do 6 odpowiadające liczbie pól, o jakie mogą przemieścić swojego pionka na planszy do gry. Raz wykorzystany żeton wraca do pudełka i może być losowany po raz kolejny. Gracze powinni mieć **zawsze** trzy żetony przy sobie. Po wykorzystaniu żetonu dobierają kolejny do swojej puli.

Pozostałe zasady gry nie ulegają zmianie. Zwycięzcą jest gracz, który najszybciej zbierze komplet cech (umiejętności, kompetencji) dla wylosowanego zawodu.

► **Załączniki:** Plansza do gry, żetony, szablon kostki, karty z pytaniami, instrukcja do gry i odpowiedzi na pytania.

► **Literatura:**

Grzelak B.: *Program realizacji zajęć z zakresu doradztwa zawodowego w klasie 7 szkoły podstawowej*. ORE Warszawa 2017.

Propozycje odpowiedzi do pytań na kartach do gry w poszczególnych obszarach

► Obszar: **Poznanie siebie.**

► **Kompetencje kluczowe** to takie umiejętności, których potrzebujemy do samorealizacji i rozwoju osobistego, aktywności obywatelskiej, integracji społecznej i zatrudnienia. Ustanowiono **osiem kompetencji kluczowych**:

- 1) porozumiewanie się w języku ojczystym;
- 2) porozumiewanie się w językach obcych;
- 3) kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne;
- 4) kompetencje informatyczne;
- 5) umiejętność uczenia się;
- 6) kompetencje społeczne i obywatelskie;
- 7) inicjatywność i przedsiębiorczość;
- 8) świadomość i ekspresja kulturalna.¹

► **Inteligencja wieloraka.** Autorem koncepcji i testu inteligencji wielorakiej jest **Howard Gardner**. Żaden z 8 rodzajów inteligencji według

Gardnera nie jest ważniejszy czy lepszy od pozostałych. Na przykład osoby o dobrze rozwiniętej inteligencji kinestetycznej często wybierają zawody, w których mogą pozostać w ruchu – to np. sportowcy, fryzjerzy, mechanicy samochodowi, chirurdzy.

► **Hobby** to inaczej pasja, czynność wykonywana dla relaksu w wolnym czasie.

► Obszar: **Rynek edukacyjny.**

► **Kwalifikacje zawodowe** jest to zestaw wiedzy i umiejętności wymaganych do realizacji składowych zadań zawodowych.

► Dla **liceum ogólnokształcącego** cykl nauki wynosi **4 lata**, dla **technikum – 5 lat**, dla **szkoły branżowej I stopnia – 3 lata**, a dla **szkoły branżowej II stopnia – 2 lata**. Egzamin dojrzałości można zdać po ukończeniu: liceum, technikum oraz szkoły branżowej II stopnia.

► **Do szkoły policealnej** może pójść osoba, która ukończyła: liceum, technikum lub szkołę branżową II stopnia.

► **Kwalifikacyjne kursy zawodowe** to pozaszkolna forma kształcenia ustawicznego, której program nauczania uwzględnia podstawę programową kształcenia w zawodach w zakresie jednej kwalifikacji.

Przykładowa ścieżka edukacyjna dla Tomka (zawód: fryzjer): szkoła branżowa I stopnia, szkoła branżowa II stopnia.

Przykładowa ścieżka edukacyjna dla Karoliny (zawód: aktorka): liceum ogólnokształcące (egzamin dojrzałości), szkoła wyższa.

► Obszar: **Świat zawodów i rynek pracy.**

► **Praca** to inaczej profesja, fach, zawód – zbiór zadań świadczonych na rzecz innych osób, wykonywanych stale lub z niewielkimi zmianami, wymagających odpowiednich umiejętności i kwalifikacji.

► **Pracownik** to osoba świadcząca pracę. **Zawód** to zbiór zadań (zespół czynności) wyodrębnionych w wyni-

ku społecznego podziału pracy, będących świadczeniami na rzecz innych osób, wykonywanych stale lub z niewielkimi zmianami przez poszczególne osoby i wymagających odpowiednich kwalifikacji (wiedzy i umiejętności), zdobytych w wyniku kształcenia lub praktyki (Wikipedia).

Rynek pracy to ogół form i procesów zatrudniania pracowników przez pracodawców, a także ogół instytucji, uwarunkowań oraz czynników negocjacji warunków zatrudnienia, pracy i płac; ekonomiczny, społeczny i polityczny obszar, na którym rozgrywają się wszelkie procesy z zakresu szeroko rozumianego zatrudnienia i bezrobocia (Encyklopedia PWN).

► W teatrze pracują: **aktorzy, reżyser, garderobiana, sufler** itp.

► W szkole pracują: **nauczyciele, kucharz, woźny**.

► W restauracji pracują: **kelnerzy, kucharze, menadżer**.

► W szpitalu pracują: **lekarze, pielęgniarki, salowe**.

► Zadaniem **ślusarza** jest ręczna lub ręczno-maszynowa obróbka metalu. Celem pracy **ślusarza** jest budowa prostych konstrukcji lub konserwacja i naprawa prostych mechanizmów i wyrobów metalowych.

► **Monter sieci i urządzeń telekomunikacyjnych** zajmuje się: montażem i utrzymaniem telekomunikacyjnej kanalizacji kablowej, montażem i utrzymaniem torów miedzianych, montażem i utrzymaniem torów światłowodowych oraz montażem i utrzymaniem linii radiowych.

► Obszar: **Planowanie własnego rozwoju.**

► **Rozwój osobisty** to działania prowadzące do rozwoju siebie jako jednostki – stania się lepszym w różnych obszarach życia. **Na decyzje edukacyjne, zawodowe wpływać mogą:** rodzice i najbliższe otoczenie, rówieśnicy, zawód uprawiany przez rodziców, mobilność, zasoby finansowe, miejsce zamieszkania, własne możliwości i zdolności.

¹ W 2018 r. Rada Unii Europejskiej skorygowała zestaw kompetencji kluczowych. Obecnie zawiera on następujące kompetencje: 1) w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, 2) wielojęzyczności, 3) kompetencje matematyczne, w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii, 4) cyfrowe, 5) osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się, 6) obywatelskie, 7) w zakresie przedsiębiorczości, 8) świadomości i ekspresji kulturalnej [przyp. Red.]

Karty do gry – wytnij, załaminuj i zachowaj.Obszar: **Poznanie siebie**

Wymień swoje mocne strony (min. 3)	Opowiedz krótko: czym się interesujesz, jakie masz pasje, co lubisz robić w wolnym czasie.	Opisz krótko 3 osoby z klasy, przypisując każdej jakieś zdolności, uzdolnienia. W czym te uzdolnienia mogą im pomóc? (w obszarach: nauka, praca)
Czy praca jest wartością w życiu człowieka? – uzasadnij swoje zdanie.	Co to są kompetencje kluczowe?	Ile kompetencji kluczowych ustanowiła Rada Unii Europejskiej w 2006 roku?
Wymień min. 3 kompetencje kluczowe.	Kto jest autorem testu inteligencji wielorakiej?	Który rodzaj inteligencji jest najważniejszy wg H. Gardnera?
Jakie umiejętności są potrzebne do zorganizowania wycieczki szkolnej? Wymień min. 3.	Jakie zawody wydają się najlepsze dla osób o rozwiniętej inteligencji kinestetycznej? Podaj 2 przykłady i krótko uzasadnij.	Zdefiniuj pojęcie hobby. Podaj kilka przykładów.

Rewersy kart do gryObszar: **Poznanie siebie**

		
Poznanie siebie	Poznanie siebie	Poznanie siebie

Karty do gryObszar: **Rynek edukacyjny**

Co należy zrobić, aby dobrze wybrać szkołę? Uzasadnij krótko swoją wypowiedź.	Co to są kwalifikacje zawodowe?	Ułóż ścieżkę edukacyjną dla Tomka, który chciałby zostać fryzjerem.
Ułóż ścieżkę edukacyjną dla Karoliny, która chciałaby zostać aktorką.	Ułóż ścieżkę edukacyjną dla Piotra, który chciałby zostać fotografem.	Ile lat kształcenia przewidziano dla szkoły branżowej I stopnia?
Ile lat kształcenia przewidziano dla liceum ogólnokształcącego?	Ile lat kształcenia przewidziano dla technikum?	Ile lat kształcenia przewidziano dla szkoły branżowej II stopnia?
W których szkołach edukacja może zakończyć się przystąpieniem do egzaminu dojrzałości (matury)?	Absolwent jakich szkół może ubiegać się o przyjęcie do szkoły policealnej?	Kto może uczestniczyć w kursach kwalifikacyjnych?

Rewersy kart do gryObszar: **Rynek edukacyjny**

		
Rynek edukacyjny	Rynek edukacyjny	Rynek edukacyjny

Karty do gryObszar: **Świat zawodów i rynek pracy**

Wyjaśnij pojęcia: praca, pracownik.	Wyjaśnij pojęcie: zawód.	Wyjaśnij pojęcie: rynek pracy.
Wymień min. 3 zawody wykonywane przez osoby z twojego otoczenia.	Kto pracuje w teatrze? Wymień min. 3 zawody.	Kto pracuje w szkole? Wymień min. 3 zawody.
Kto pracuje w restauracji? Wymień min. 3 zawody.	Kto pracuje w szpitalu? Wymień min. 3 zawody.	Które kompetencje uważasz za ważne na lokalnym rynku pracy? Krótko uzasadnij.
Czym zajmuje się pielęgniarka?	Czym zajmuje się ślusarz?	Czym zajmuje się monter sieci i urządzeń telekomunikacyjnych?

Rewersy kart do gryObszar: **Świat zawodów i rynek pracy**

		
Świat zawodów	Świat zawodów	Świat zawodów

Karty do gryObszar: **Planowanie własnego rozwoju**

Zdefiniuj pojęcie: rozwój osobisty.	Jaką szkołę planujesz wybrać po ukończeniu szkoły podstawowej? Krótko uzasadnij.	Opisz krótko swoją ścieżkę edukacyjną – od szkoły podstawowej do zdobycia zawodu.
Wymień 3 elementy (wartości), które są dla Ciebie ważne przy podejmowaniu decyzji w zakresie dalszego kształcenia.	Wymień 3 elementy (wartości), które są dla Ciebie ważne przy podejmowaniu decyzji zawodowych.	Jaki zawód chciałbyś (chciałybyś) wykonywać? Krótko uzasadnij.
Wymień kilka rzeczy, aktywności, które lubisz robić i min. jedną, której nie lubisz. Czy Twoje preferencje mają wpływ na wybór szkoły (zawodu)? Jeśli tak, to jaki?	Jak mógłbyś (mogłabyś) wykorzystać swoje zainteresowania w kontekście przyszłej pracy zawodowej?	Jakie elementy (jacy ludzie) mogą mieć wpływ na twoje decyzje edukacyjne lub zawodowe?
Co może przeszkadzać przy podejmowaniu decyzji dotyczących dalszego kształcenia? Wymień i krótko uzasadnij.	Co może przeszkadzać przy podejmowaniu decyzji o wyborze zawodu? Wymień i krótko uzasadnij.	Wyobraź sobie siebie za 10 – 15 lat. Kim jesteś, czym się zajmujesz? Opowiedz krótko, co podsunęła Ci wyobraźnia.

Rewersy kart do gryObszar: **Planowanie własnego rozwoju**

		
Planowanie własnego rozwoju	Planowanie własnego rozwoju	Planowanie własnego rozwoju

Karty do gry

Obszar: **Pytanie z pudełka**

Miejsce na pytanie	Miejsce na pytanie	Miejsce na pytanie
--------------------	--------------------	--------------------

Rewersy kart do gry

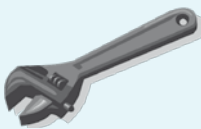
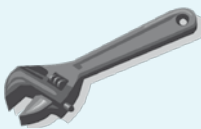
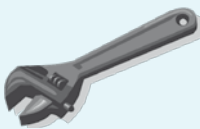
Obszar: **Pytanie z pudełka**

		
Pytanie z pudełka	Pytanie z pudełka	Pytanie z pudełka

Karty zawodów

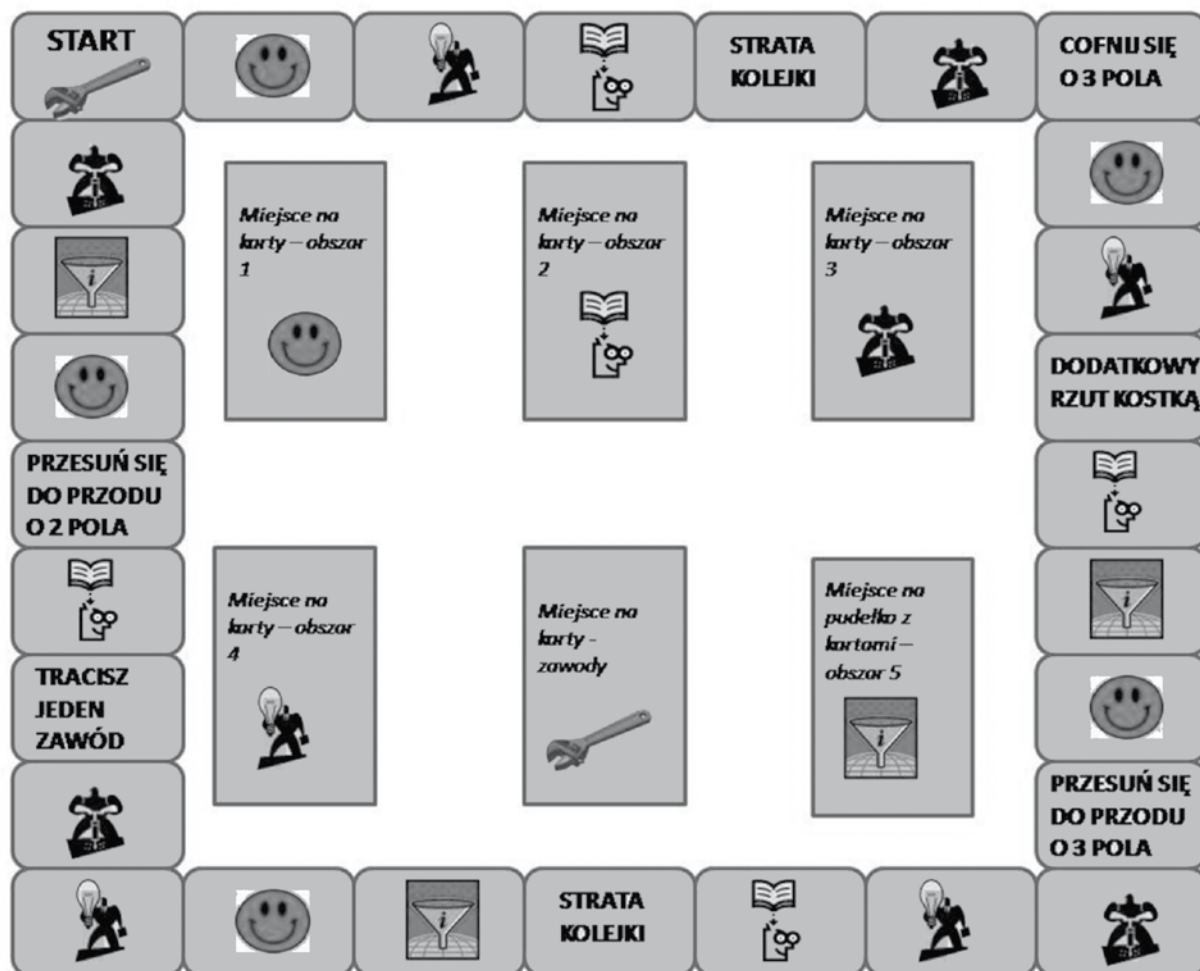
Sprzedawca › cierpliwość, › wytrwałość, › rozwinięta inteligencja językowa, › świadomość i ekspresja kulturalna, › umiejętność pracy z ludźmi.	Psycholog › ukończone studia wyższe, › cierpliwość, › dobrze rozwinięta umiejętność słuchania, › rozwinięta intuicja, › opanowanie.	Trener personalny › umiejętność pracy z ludźmi, › cierpliwość, › dobra kondycja fizyczna, › znajomość ludzkiej anatomii, › dobrze rozwinięta inteligencja kinestetyczna.
Dekorator wnętrz › rozwinięta inteligencja wizualno-przestrzenna, › wrażliwość na wzory, kolory, › umiejętność przedstawiania informacji w postaci graficznej, › myślenie obrazowe, › znajomość najnowszych trendów.	Aktor › otwartość, › wrażliwość na muzykę, ton głosu, › dobra pamięć, › dobra dykcja, › znajomość języków obcych.	Jubiler › precyzja wykonywanych działań, › wiedza o kamieniach szlachetnych, › rozwinięta pamięć kinestetyczna, › spokój, › opanowanie.
Księgowy › umiejętność myślenia abstrakcyjnego, › zorganizowanie, › systematyczność, › dokładność, › precyzyjność.	Detektyw › dobra kondycja fizyczna, › wiedza z różnych dziedzin życia, › dyskrecja, › odporność na stres, › rozwinięta inteligencja matematyczno-logiczna.	Zootechnik › praca w terenie, › rozległa wiedza na temat zwierząt, › rozwinięta inteligencja przyrodnicza, › spokój, › opanowanie.
Strażak › dobra kondycja fizyczna, › odwaga, › siła fizyczna, › umiejętność pracy w grupie, › opanowanie.	Pracownik › budowlany › dobra kondycja fizyczna, › siła fizyczna, › umiejętność pracy w grupie, › wiedza z zakresu prac budowlanych, › praca w terenie.	Programista › rozwinięta inteligencja matematyczno-logiczna oraz wizualno-przestrzenna, › cierpliwość, › umiejętność myślenia abstrakcyjnego, › rozległa wiedza z zakresu IT, › znajomość języków obcych.

Rewersy do kart zawodów

		
---	---	---

Karty do losowania: cechy (umiejętności, kompetencje)

cierpliwość	cierpliwość	wytrwałość	Wytrwałość	rozwinięta inteligencja językowa	rozwinięta inteligencja językowa
świadomość i ekspresja kulturalna	świadomość i ekspresja kulturalna	umiejętność pracy z ludźmi	umiejętność pracy z ludźmi	cierpliwość	cierpliwość
dobrze rozwinięta umiejętność słuchania	dobrze rozwinięta umiejętność słuchania	rozwinięta intuicja	rozwinięta intuicja	ukończone studia wyższe	ukończone studia wyższe
opanowanie	opanowanie	umiejętność pracy z ludźmi	umiejętność pracy z ludźmi	cierpliwość	cierpliwość
dobra kondycja fizyczna	dobra kondycja fizyczna	znajomość ludzkiej anatomii	znajomość ludzkiej anatomii	dobrze rozwinięta inteligencja kinestetyczna	dobrze rozwinięta inteligencja kinestetyczna
rozwinięta inteligencja wizualno-przestrzenna	rozwinięta inteligencja wizualno-przestrzenna	wrażliwość na wzory, kolory	wrażliwość na wzory, kolory	umiejętność przedstawiania informacji w postaci graficznej	umiejętność przedstawiania informacji w postaci graficznej
myślenie obrazowe	myślenie obrazowe	znajomość najnowszych trendów	znajomość najnowszych trendów	otwartość	otwartość
dobra pamięć	dobra pamięć	dobra dykcja	dobra dykcja	wrażliwość na muzykę, ton głosu	wrażliwość na muzykę, ton głosu
znajomość języków obcych	znajomość języków obcych	precyzja wykonywanych działań	precyzja wykonywanych działań	wiedza o kamieniach szlachetnych	wiedza o kamieniach szlachetnych
rozwinięta pamięć kinestetyczna	rozwinięta pamięć kinestetyczna	spokój	spokój	opanowanie	opanowanie
dobra kondycja fizyczna	dobra kondycja fizyczna	odwaga	odwaga	siła fizyczna	siła fizyczna
umiejętność pracy w grupie	umiejętność pracy w grupie	opanowanie	opanowanie	dobra kondycja fizyczna	dobra kondycja fizyczna
siła fizyczna	siła fizyczna	umiejętność pracy w grupie	umiejętność pracy w grupie	wiedza z zakresu prac budowlanych	wiedza z zakresu prac budowlanych
praca w terenie	praca na świeżym powietrzu	rozwinięta inteligencja matematyczno-logiczna oraz wizualno-przestrzenna	rozwinięta inteligencja matematyczno-logiczna oraz wizualno-przestrzenna	cierpliwość	cierpliwość
umiejętność myślenia abstrakcyjnego	umiejętność myślenia abstrakcyjnego	rozszerzona wiedza z zakresu IT	rozszerzona wiedza z zakresu IT	umiejętność myślenia abstrakcyjnego	umiejętność myślenia abstrakcyjnego
zorganizowanie	zorganizowanie	systematyczność	systematyczność	precyzyjność	precyzyjność
dokładność	dokładność	dobra kondycja fizyczna	dobra kondycja fizyczna	wiedza z różnych dziedzin życia	wiedza z różnych dziedzin życia
dyskrecja	dyskrecja	odporność na stres	odporność na stres	rozwinięta inteligencja matematyczno-logiczna	rozwinięta inteligencja matematyczno-logiczna
praca w terenie	praca w terenie	spokój	spokój	opanowanie	opanowanie
rozszerzona wiedza na temat zwierząt	rozszerzona wiedza na temat zwierząt	rozwinięta inteligencja przyrodnicza	rozwinięta inteligencja przyrodnicza	pusta karta 😞	pusta karta 😞

Edyta Kowal-Wencel jest nauczycielką języka angielskiego i szkolnym doradcą edukacyjno-zawodowym w Szkole Podstawowej im. M. Konopnickiej w Przeczycach.

Czy wiesz, że...

Przykładowe programy preorientacji i orientacji zawodowej oraz doradztwa zawodowego przygotowane przez Ośrodek Rozwoju Edukacji

Ośrodek Rozwoju Edukacji w ramach projektu „Efektywne doradztwo edukacyjno-zawodowe dla dzieci, młodzieży i dorosłych” przygotował przykładowe programy preorientacji i orientacji zawodowej oraz doradztwa zawodowego dla systemu oświaty, a także wzorcowe rozwiązania organizacyjne funkcjonowania wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego (WSDZ), które mogą być wykorzystywane przez szkoły i placówki w realizacji zadań wynikających z nowego rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie doradztwa zawodowego, obowiązującego od września 2018 roku.

Ośrodek Rozwoju Edukacji udostępnia te materiały na portalu doradztwo edukacyjno-zawodowe: <http://doradztwo.ore.edu.pl/programy-i-wsdz/>
W skład kompletu materiałów wchodzi:

- Zestaw przykładowych programów preorientacji zawodowej, orientacji zawodowej oraz doradztwa zawodowego dla systemu oświaty (bez scenariuszy),
- Przykładowy program preorientacji zawodowej dla przedszkola z proponowanymi scenariuszami,
- Przykładowy program orientacji zawodowej dla klas I – III szkoły podstawowej z proponowanymi scenariuszami,
- Przykładowy program orientacji zawodowej dla klas IV – VI szkoły podstawowej z proponowanymi scenariuszami,
- Przykładowy program doradztwa zawodowego dla klas VII – VIII szkoły podstawowej z proponowanymi scenariuszami,
- Przykładowy program doradztwa zawodowego dla branżowych szkół z proponowanymi scenariuszami,
- Przykładowy program doradztwa zawodowego dla technikum z proponowanymi scenariuszami,
- Przykładowy program doradztwa zawodowego dla liceum ogólnokształcącego z proponowanymi scenariuszami,
- Przykładowy program doradztwa zawodowego dla szkoły policealnej z proponowanymi scenariuszami

Źródło: <http://www.kuratorium.katowice.pl/index.php/szkoly-i-organy-prowadzace/sprawy-nauczycieli/przykladowe-programy-preorientacji-i-orientacji-zawodowej-oraz-doradztwa-zawodowego-przygotowane-przez-osrodek-rozwoju-edukacji/>

PROGRAM NAUCZANIA NAUCZYCIELA WSPOMAGAJĄCEGO dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym

AGNIESZKA MICHALAK

Do każdej szkoły przychodzą różni uczniowie. Z różnymi możliwościami i potrzebami. Z różnymi osiągnięciami i wynikami. Z różną motywacją i nastawieniem. Stawiają przed nauczycielami wciąż nowe, często trudne wyzwania.

Jestem pracownikiem Zespołu Szkolno-Przedszkolnego oraz nauczycielem wspomagającym w szkole podstawowej – placówce z oddziałami integracyjnymi, w związku z tym moim obowiązkiem stało się kształcenie uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym. Praca z takimi uczniami to poważne wyzwanie również dla szkoły – przede wszystkim z uwagi na odrębną podstawę programową oraz plan nauczania. Ich edukacja opiera się na indywidualnych programach edukacyjnych, opracowanych przez nauczycieli i specjalistów pracujących z uczniami. W praktyce uczeń niepełnosprawny intelektualnie w stopniu umiarkowanym uczestniczy w zajęciach z klasą, realizując kształcenie na podstawie IPET. Jak zatem go kształcić? Czego uczyć, a czego nie? O czym pamiętać, by nie umknęło uwadze? Jakie treści przekazywać? Postanowiłam zmierzyć się z tym wyzwaniem, a pragnąc pomóc swoim uczniom, sobie oraz innym koleżankom stworzyłam program, na którym oparłam swoją codzienną pracę.

Punktem wyjścia była oczywiście *Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym w szkołach podstawowych*¹.

Program dla klas IV – VIII szkół podstawowych

▶ Cel główny:

- ▶ rozwijanie autonomii ucznia niepełnosprawnego, jego personalizacja oraz socjalizacja.

▶ Cele szczegółowe:

- ▶ zdobywanie przez ucznia maksymalnej niezależności życiowej w zakresie zaspokajania podstawowych potrzeb,
- ▶ nauka zaradności i współżycia w grupie rówieśniczej, rodzinie i społeczeństwie,
- ▶ kształtowanie mowy, umiejętności czytania i pisanie,
- ▶ doskonalenie sprawności ruchowej (duża i mała motoryka),
- ▶ dostarczanie wiadomości o środowisku społecznym, przyrodniczym, technicznym,
- ▶ wdrażanie do przestrzegania zasad BHP w różnych sytuacjach życiowych,
- ▶ przygotowanie do korzystania z życia kulturalnego i umiejętnego zagospodarowania wolnego czasu.

Charakterystyka programu

Adresatami tego programu są uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym uczęszczający do Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 1 w Nowym Dworze Mazowieckim, Szkoły Podstawowej nr 7 im. Orła Białego. Program będzie realizowany podczas obowiązkowych zajęć dydaktycznych. Zakłada poszanowanie indywidualnych możliwości dziecka i granic jego rozwoju.

Program obejmuje poniższe obszary edukacji.

▶ Umiejętności:

- ▶ polonistyczne (mówienie, słuchanie, czytanie, pisanie),
- ▶ matematyczne,
- ▶ przyrodnicze (poznawanie przyrody, najbliższego otoczenia, dbałość o zdrowie, przyswojenie zasad bezpieczeństwa),
- ▶ artystyczno-ruchowe (plastyczne, muzyczne, ruchowe): aktywność muzyczna, plastyczna, taneczna, zabawy muzyczno-ruchowe, stosowanie środków artystycznego wyrazu, ćwiczenia gimnastyczne i korekcyjne,
- ▶ praktyczne: samoobsługi, przestrzegania zasad bezpieczeństwa, dbałości o zdrowie, porozumiewania się z otoczeniem, techniczne, posługiwania się prostymi narzędziami, korzystania z urządzeń socjalnych i technicznych powszechnego użytku, kształtowania zachowań proekologicznych.

Program uwzględnia również:

- ▶ doskonalenie funkcji poznawczych,
- ▶ motoryki,
- ▶ zagadnienia z zakresu religii / etyki,
- ▶ zachowanie.

Treści

▶ Edukacja polonistyczna

- ▶ wzbogacanie biernego i czynnego słownictwa w trakcie realizowania poszczególnych pozycji programowych,
- ▶ wyrabianie spostrzegawczości wzro-

¹ Załącznik nr 3 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. 2017, poz. 356).

- kowo-ruchowej oraz sprawności słuchowej,
- › nazywanie rzeczy, czynności, cech przedmiotów i osób,
- › dzielenie wyrazów na sylaby,
- › wyróżnianie głosek,
- › ćwiczenie analizy i syntezy głoskowej i sylabowej,
- › czytanie głośne, ciche – ze zrozumieniem,
- › zamykanie myśli w obrębie zdania,
- › kształcenie poprawnej dykcji i wyrazistości mowy,
- › kształcenie umiejętności korzystania z książek, podręczników, poradników, czasopism,
- › praktyczne ćwiczenia w odczytywaniu instrukcji obsługi urządzeń, ulotek, np. o sposobie dawkowania leku, korzystanie z rozkładów jazdy autobusów, pociągów; czytanie przepisów kulinarnych, informacji na temat prania; objaśnianie informacji na metkach towarowych,
- › ćwiczenia w pisaniu: symbole graficzne liter, pisanie po śladzie, odwzorowywanie, pisanie samodzielne, łączenie liter w sylaby (sylaby dwuliterowe i bardziej złożone),
- › zapoznanie z wielozdaniowymi formami wypowiedzi: opis, opowiadanie, sprawozdanie, notatka, elementy charakterystyki, list, życzenia, plan wydarzeń, zaproszenie, ogłoszenie,
- › uzupełnianie wyrazami, zdaniami podanych tekstów z lukami,
- › pisanie zdań do ilustracji, historyjki obrazkowej,
- › pisanie zdań jako odpowiedzi na zadane pytanie,
- › rozwijanie zdań,
- › używanie form grzecznościowych; załatwianie prostych spraw, prowadzenia rozmowy telefonicznej,
- › kształcenie umiejętności wyrażania własnych sądów będących odpowiedziami na pytania nauczyciela,
- › ćwiczenie pamięci – nauka krótkich tekstów na pamięć,
- › znajomość nazw najbliższego miasta, siedziby gminy, i powiatu; budzenie przywiązania do własnych okolic,
- › znajomość nazwy kraju i stolicy, znajomość symboli narodowych; kształcenie poczucia przynależności do narodu, dumy narodowej, np. poprzez udział w uroczystościach; wyrabianie postaw obywatelskich.

► Edukacja matematyczna

- › wprowadzenie ogólnych pojęć (mało – dużo, wysoko – nisko, cięższy – lżejszy),
- › orientacja w przestrzeni (góra – dół, wyżej – niżej, w przód – w tył, pod – nad, obok, na, prawa – lewa),
- › dodawanie i odejmowanie w zakresie 100,
- › rozszerzanie zakresu liczenia do 1000,
- › elementy tabliczki mnożenia;
- › rozwiązywanie jedno działaniowych zadań tekstowych na dodawanie, odejmowanie, mnożenie, dzielenie,
- › tworzenie zbiorów,
- › porządkowanie w kolejności wzrastającej i malejącej,
- › mierzenie długości miarą metrową, metrem krawieckim, taśmą stolarską, linijką,
- › ważenie na wadze elektronicznej i szalkowej,
- › mierzenie objętości,
- › rozpoznawanie i nazywanie figur geometrycznych: koło, trójkąt, kwadrat, prostokąt,
- › znajomość pieniędzy – odróżnianie wartości bilonu od banknotów, umiejętność odliczania określonej sumy, płacenie, wydawanie reszty,
- › utrwalanie umiejętności posługiwania się zegarem – odczytywanie pełnych godzin na zegarze wskazówkowym i elektronicznym, proste obliczenia zegarowe na pełnych godzinach.

► Edukacja przyrodnicza

- › znajomość pór roku, kolejność występowania,
- › znajomość kalendarza (miesiące i dni tygodnia), dopasowywanie miesięcy do pór roku, wyszukiwanie określonej daty w kalendarzu,
- › zegar – ćwiczenia znajomości pory dnia, łączenia jej z zajęciami i czasem na zegarze,
- › znajomość zjawisk atmosferycznych (deszcz, burza, śnieg itp.), przyporządkowywanie ich do określonej pory roku,
- › zwierzęta domowe, zwierzęta dzikie (rodzime i egzotyczne) – umiejętność odróżniania, cel hodowli zwierząt domowych, łączenie zwierzęcia z danym produktem;
- › potrzeba opieki nad zwierzętami;

- › owoce i warzywa – rozróżnianie, nazywanie, wartości odżywcze, części jadalne;
- › podział drzew: iglaste, liściaste, owocowe,
- › drzewa, krzewy, kwiaty – umiejętność rozróżniania, nazewnictwo,
- › najbliższe otoczenie (szkoła, urzędy, instytucje, sklepy),
- › różne środowiska naturalne – łąka, las, pole, rzeka, staw,
- › poszanowanie środowiska naturalnego, działania proekologiczne.

► Edukacja artystyczno-ruchowa

Muzyka:

- › rozwijanie wrażliwości muzycznej i rozbudzanie zainteresowań muzyką,
- › wzbogacanie mowy poprzez naukę piosenek,
- › rozwijanie poczucia rytmu,
- › doskonalenie słuchu i głosu,
- › usprawnianie koordynacji wzrokowo-ruchowo-słuchowej,
- › relaks przy muzyce.

Plastyka:

- › rozwój wyobraźni i aktywności twórczej,
- › wyrażanie nastroju poprzez pracę plastyczną,
- › rozwój sprawności manualnych,
- › umiejętne stosowanie różnych środków i form artystycznego wyrazu.

Wychowanie fizyczne:

- › gry i zabawy ruchowe służące rozwijaniu sprawności psychoruchowej i współpracy,
- › ćwiczenia gimnastyczne i korekcyjne,
- › wykorzystywanie nabytych umiejętności ruchowych w życiu codziennym,
- › przygotowanie do aktywnego spędzania czasu wolnego.

► Edukacja praktyczna

Samooobsługa:

Nauka:

- › estetycznego spożywania posiłków,
- › samodzielnego zdejmowania i zakładania odzieży,
- › samodzielnego sznurowania butów,
- › doboru ubrania odpowiedniego do pogody,

oraz

- wdrażanie do troski o schludny i czysty wygląd,
- doskonalenie umiejętności wydychania nosa,
- utrwalanie i poszerzanie nabytych sprawności z zakresu higieny osobistej,
- dbałość o porządek w otoczeniu.

Uspołecznienie:

- kształcenie pojęcia *ja* osobowego, znajomość własnego imienia i nazwiska, adresu, wieku, daty i miejsca urodzenia, wyrabianie poczucia szacunku do własnej osoby,
- doskonalenie umiejętności autokontrola, np. poprzez zabawy, do których trzeba się włączyć w odpowiednim momencie,
- utrwalanie znajomości imion rodziców, rodzeństwa, dalszych krewnych, znajomości zawodu i miejsca pracy rodziców, umacnianie poczucia więzi z rodziną, nazywanie i wyrażanie uczuć wobec jej członków, kształcenie poczucia odpowiedzialności,
- utrwalanie znajomości imion, nazwisk kolegów z klasy i z innych oddziałów, a także osób z najbliższego i dalszego otoczenia (np. nauczycieli, pracowników obsługi, księdza, sąsiadów),
- budzenie poczucia integracji z grupą i współodpowiedzialności poprzez wspólne działanie,
- kształtowanie uczuć szacunku i sympatii do innych osób, poznanie sposobów kulturalnej ekspresji tych uczuć (np. przy okazji imienin, świąt, sytuacji kryzysowych),
- umiejętność odczuwania współczucia i dzielenia się radością,
- utrwalanie poczucia swojej i cudzej własności,
- nauczanie prawidłowej reakcji w sytuacjach trudnych: obrona siebie i innych przed agresją, radzenia sobie tak w sytuacji porażki, jak i sukcesu,
- kształtowanie właściwych postaw wobec otoczenia przyrodniczego: miłości, szacunku i odpowiedzialności wobec zwierząt i roślin,
- uczenie się rytuałów społecznych,
- uczenie się wspólnej zabawy i przestrzeganie zasad przyjętych w zabawie,
- przestrzeganie reguł przyjętych na lekcji oraz w kontaktach z nauczycielem, kolegami,

- korzystanie z biblioteki szkolnej, toalety,
- właściwe zachowanie podczas przerw w sali, na korytarzu i boisku szkolnym, podczas uroczystości i imprez szkolnych.

Kształcenie techniczne:

- dalsze usprawnianie w zakresie małej motoryki,
- obsługa prostych urządzeń technicznych, elektrycznych i elektrotechnicznych,
- poznawanie materiałów i produktów, ich właściwości i przydatności w życiu codziennym,
- zajęcia praktyczne z wykorzystaniem różnych materiałów, narzędzi i prostych urządzeń technicznych,
- zajęcia z zakresu gospodarstwa domowego.

Religia / etyka

Treści przyjęte w podstawie programowej tego przedmiotu i dostosowane przez prowadzącego do indywidualnych możliwości uczniów – ocena wyrażona stopniem.

Zachowanie

Zgodne z przyjętymi normami społecznymi, regulaminem szkoły, szczegółowymi warunkami i sposobem oceniania wewnątrzszkolnego uczniów (statut) – ocena opisowa.

Osiągnięcia na koniec klasy VIII

Uczeń:

1. Koncentruje uwagę na wykonywanym zadaniu.
2. Słucha krótkich wypowiedzi i wykonuje polecenia.
3. Czyta ze zrozumieniem tekst dwuzdaniowy.
4. Odpowiada wyrazem, zdaniem na postawione pytanie.
5. Uzupełnia tekst z lukami z pomocą nauczyciela.
6. Pisz z pomocą nauczyciela zdania do ilustracji, historyjki obrazkowej.
7. Układa z pomocą nauczyciela zdania z rozsypanki wyrazowej.
8. Z pomocą nauczyciela pisze zdania jako odpowiedź na pytania.
9. Stosuje pojęcia: mało – dużo, wysoko – nisko, cięższy – lżejszy.
10. Określa położenie przedmiotu: nad, pod, obok, za, zza, góra, dół, w prawo, w lewo, z tyłu.

11. Dodaje i odejmuje na konkretach.
12. Dodaje i odejmuje pisemnie.
13. Mnoży i dzieli z wykorzystaniem tablicy pomocniczej.
14. Rozwiązuje jednodziałaniowe zadania, posługując się liczmanami, robiąc rysunek i zapisując działania matematyczne.
15. Tworzy zbiory.
16. Porządkuje w kolejności wzrastającej i malejącej.
17. Mierzy długość.
18. Waży.
19. Dokonuje pomiaru objętości przez liczenie liczby wlanых szklanek wody do większego naczynia.
20. Rozpoznaje oraz nazywa figury geometryczne: koło, trójkąt, kwadrat, prostokąt.
21. Placi i wydaje resztę.
22. Odczytuje pełne godziny na zegarze wskazówkowym i elektronicznym.
23. Wykonuje proste obliczenia zegarowe na pełnych godzinach.
24. Rozpoznaje i nazywa zjawiska atmosferyczne, pory roku, miesiące, dni tygodnia.
25. Rozpoznaje i nazywa wybrane zwierzęta domowe, dzikie, hodowlane.
26. Wyjaśnia, jak opiekować się zwierzętami.
27. Rozpoznaje oraz nazywa owoce i warzywa.
28. Wskazuje części jadalne warzyw i owoców.
29. Rozróżnia drzewa iglaste od liściastych, drzewa owocowe od drzew leśnych.
30. Wskazuje różnice między drzewami, krzewami, roślinami zielnymi.
31. Wyróżnia podstawowe elementy w najbliższym otoczeniu.
32. Rozpoznaje oraz nazywa podstawowe rośliny i zwierzęta w poznanych ekosystemach.
33. Wyjaśnia, jak szanować przyrodę.
34. Wybiera właściwe składniki do przygotowywanych przez siebie posiłków.
35. Śpiewa fragmenty poznanych piosenek.
36. Ilustruje muzykę, wykonując rysunek.
37. Zgodnie z tematem przedstawia najbliższe otoczenie, posługując się wybranymi przez nauczyciela środ-

- kami i technikami wyrazu artystycznego.
38. Uczestniczy w gimnastyce, grach i zabawach sportowych.
 39. Podejmuje próby wykonania ćwiczeń gimnastycznych zgodnie z instrukcją nauczyciela.
 40. Spożywa estetycznie posiłki.
 41. Samodzielnie zdejmuje i nakłada odzież, buty.
 42. Samodzielnie sznurowuje buty.
 43. Dobiera ubrania odpowiednio do pogody.
 44. Wydmuchuje nos do chusteczki.
 45. Dbą o schludny wygląd.
 46. Wyjaśnia, jak dbać o higienę osobistą.
 47. Dbą o porządek w otoczeniu.
 48. Poda własne imię i nazwisko, adres, wiek, datę i miejsce urodzenia.
 49. Podaje imiona rodziców, rodzeństwa, krewnych.
 50. Podaje zawód i miejsce pracy rodziców.
 51. Podaje imiona i nazwiska kolegów z klasy, a także osób z najbliższego otoczenia (np. nauczycieli, pracowników obsługi, księdza, sąsiadów).
 52. Włącza się do zabawy na sygnał.
 53. Współpracuje z grupą.
 54. Wyraża uczucia w sposób akceptowany społecznie.
 55. Prosi o pomoc w sytuacjach trudnych.
 56. Dbą o otoczenie przyrodnicze.
 57. Włącza się w rytuały społeczne.
 58. Przestrzega reguł przyjętych na lekcji oraz w kontaktach z nauczycielami i kolegami.
 59. Korzysta z biblioteki szkolnej, toalety, szatni (zgodnie z zasadami obowiązującymi w szkole).
 60. Właściwie zachowuje się podczas przerw, w sali, na korytarzu, boisku szkolnym, w szatni, podczas imprez i uroczystości szkolnych (zgodnie z zasadami obowiązującymi w szkole).
 61. Posługuje się prostymi narzędziami, sprzętem gospodarstwa domowego, elektrycznym i elektrotechnicznym.

➤ Funkcje poznawcze

Percepcja wzrokowa

Doskonalenie:

- spostrzegania figury i tła,
- stałości spostrzegania,

- spostrzegania położenia figury w przestrzeni,
- spostrzegania stosunków przestrzennych,
- percepcji wzrokowej (analiza i synteza).

Percepcja słuchowa

- różnicowanie dźwięków,
- rozpoznawanie rytmów,
- ćwiczenia słuchu fonematycznego (analiza i synteza słuchowa).

Koordinacja sensoryczna

- postrzeganie wszystkimi zmysłami bodźców płynących z otoczenia,
- tworzenia struktur spostrzeżeń i wyobrażeń na podstawie informacji z analizatorów zmysłów,
- koordynacja odbieranych bodźców (wzrokowo-ruchowa, ruchowo-słuchowa).

Rozwój myślenia

- kojarzenie przedmiotów lub czynności z ich nazwą,
- praktyczne rozumienie elementarnych pojęć i operowanie nimi,
- porządkowanie,
- segregowanie,
- przewidywanie rezultatów,
- określanie przyczyn wywołujących skutek.

Kształtowanie uwagi

- kształtowanie uwagi dowolnej i mimowolnej,
- wydłużanie czasu koncentracji uwagi,
- kształtowanie umiejętności przenoszenia uwagi (unikanie fiksacji).

Ćwiczenie pamięci

- wzrokowej, słuchowej, dotykowej, smakowej, węchowej, ruchowej,
- dowolnej lub mimowolnej,
- mechanicznej lub logicznej,
- bezpośredniej lub długotrwałej.

Procedury osiągania celów (metody, formy, sposoby realizacji)

Ponieważ program przeznaczony jest dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym, pewne metody i formy oraz sposoby realizacji powinny być dostosowywane do bieżących możliwości uczniów. Nauczyciel będzie decydował, z jakich treści zrezygnować, a jakie poszerzyć. Należy stosować indywidualizację zajęć; łączyć zadania prak-

tyczne z pracą umysłową; wdrażać do świadomego i planowego działania; uczyć podejmowania decyzji i odpowiedzialności za wyniki swej pracy. Efektem ma się stać bezpieczne i samodzielne funkcjonowanie w środowisku.

Nauczyciel może stosować m.in. następujące metody i formy pracy: poranny krąg, metoda ośrodków pracy, elementy kinizjologii edukacyjnej, elementy metody Ruchu Rozwijającego W. Sherborne, metoda M. Frostig, zabawy dramatyczne, aktywne słuchanie, aktywny opis, analiza *za i przeciw*, burza mózgów, debata, gry dydaktyczne, ekspresja przez sztukę, biblioterapia, ćwiczenia rozluźniające, stymulowanie wielozmysłowe, metoda ćwiczebna oraz metody sytuacyjne, symulacyjne, inscenizacyjne, ekspresyjne, impresyjne i praktycznego działania.

Sposoby sprawdzania

Uczniów należy oceniać za osiągnięcia, za poczynione postępy, za wysiłek włożony w pracę. Ocena pełni funkcję motywującą do dalszej pracy. Uczeń powinien wierzyć w swe możliwości i osiągać sukces na ich miarę. Kontrola przybiera postać: obserwacji, karty pracy, sprawdzianu, ale i formę zabawy, konkursu, gry dydaktycznej. Może to być sprawdzenie postępów w sytuacji praktycznej: na pocztce, w sklepie, na spacerze; umiejętność korzystania z kalkulatora, telefonu, obsługi prostych urządzeń technicznych; umiejętność korzystania z niektórych nieskomplikowanych funkcji komputera. Ocena uwzględnia wkład pracy ucznia, dotyczy konkretnych umiejętności i wiedzy. Daje mu poczucie sukcesu i przekonanie, że zdobyta wiedza i umiejętności będą przydatne w życiu. Jest to ocena opisowa w formie wypowiedzi wielozdaniowych. Ocena bieżąca to krótki komentarz dotyczący wykonanego zadania, np. *Brawo! Super! Postaraj się bardziej* oraz znaczek – motywator.

Ewaluacja

Oceny stopnia realizacji programu dokonuje się podczas okresowej diagnozy postępu rozwoju społecznego i edukacyjnego ucznia. Informacja ta

zawarta jest w raporcie rocznym do IPET-u.

Refleksja końcowa

Celem moich działań w pracy z uczniem z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym uczyniłam jego wszechstronny rozwój, budowanie tożsamości, rozwijanie au-

tonomii i poczucia godności, wdrażanie go do funkcjonowania społeczniego oraz do rozumienia i przestrzegania norm społecznych, a w szczególności wyposażenie go – stosownie do jego możliwości – w takie umiejętności i wiadomości, które pozwolą mu na postrzeganie siebie jako niezależnej osoby. Starałam się, by treści nauczania w programie uwzględniały po-

trzeby i możliwości psychofizyczne ucznia oraz były przydatne praktycznie. Konieczne jest bowiem wyposażenie ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych w takie umiejętności, aby był jak najlepiej przygotowany do realizacji zadań życia codziennego oraz podejmowania samodzielnie różnych ról społecznych w swoim środowisku.

Literatura

1. Jankowska M.: *Uczeń z upośledzeniem w stopniu umiarkowanym w gimnazjum ogólnodostępnym*. www.literka.pl.
2. Łaska B., Rudnik P., Baniak H.: *Kształcenie specjalne w szkole ogólnodostępnej*. www.edukator.pl.
3. Minczakiewicz E. M.: *Dziecko niepełnosprawne. Rozwój i wychowanie*. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2003.
4. Uczkiewicz-Bachmińska E., Wolsza E., Turek J., Maćkowska E.: *Program nauczania dla gimnazjum specjalnego Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Cerekwi*. <http://sosw-cerekiew.republika.pl>.
5. Wyczesany J.: *Pedagogika upośledzonych umysłowo*. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2002.

Agnieszka Michalak jest nauczycielem wspomagającym w Szkole Podstawowej nr 7 im. Orła Białego w Nowym Dworze Mazowieckim.

Warto wiedzieć!

Wsparcie dla uczniów ze specjalnymi potrzebami

Departament Informacji i Promocji Ministerstwa Edukacji Narodowej

[...] **Uczeń chory**, który z poradni psychologiczno-pedagogicznej otrzymał **orzeczenie o potrzebie nauczania indywidualnego** realizuje zajęcia edukacyjne w domu. Jednak w każdej chwili, gdy jego stan zdrowia ulegnie poprawie, wraca do rówieśników i uczy się z nimi. Uczeń, któremu choroba nie przeszkadza w uczestniczeniu w życiu szkolnym, powinien być w nie włączony i mieć kontakt ze swoimi rówieśnikami.

Dziecko niepełnosprawne nie musi uzyskiwać orzeczenia o nauczaniu indywidualnym, żeby mieć zorganizowane zajęcia indywidualne. Może realizować je w oparciu o **indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny** dostosowany do jego potrzeb i możliwości (§ 6 ust. 1 pkt 8 rozporządzenia w sprawie organizowania kształcenia specjalnego).

Uczniowie niepełnosprawni mają prawo do nauki ze swoimi rówieśnikami. **Niepełnosprawność nie może być przeszkodą w uczęszczaniu na zajęcia szkolne**. Dziecko niepełnosprawne, na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego – jeżeli jest taka potrzeba – może mieć zorganizowane **zajęcia indywidualne z niektórych przedmiotów**. Takie rozwiązanie nie wymaga orzeczenia o nauczaniu indywidualnym.

Dla grupy uczniów, którzy mają **problem z funkcjonowaniem szkolnym**, np. fobia szkolna, depresja itp., dyrektor, w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej organizuje **indywidualizowaną ścieżkę kształcenia**. Pozwala ona na odbywanie części zajęć z klasą bądź indywidualnie.

Ministerstwo Edukacji Narodowej [...] przygotowało szereg rozwiązań prawnych mających pomóc uczniowi z niepełnosprawnościami w realizowaniu obowiązku szkolnego i nauki [...]; są to rozporządzenia dotyczące:

- indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego dzieci i młodzieży (Dz. U. poz. 1616);
- zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. poz. 1591);
- warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz. U. poz. 1578);
- orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych. [...]

Źródło: <https://www.gov.pl/web/edukacja/dziecko-ze-specjalnymi-potrebami-edukacyjnymi-w-szkolach-z-rowiesnikami-2>. Opublikowano: 30.10.2018. Dostęp: 22.11.2018

ZABAWKA W ZABAWACH TEMATYCZNYCH DZIECI

w młodszej wieku przedszkolnym inspiracją do poznania siebie i otoczenia

RENATA CHMIELEWSKA

Zabawy tematyczne w przedszkolu to jedno z najbardziej lubianych przez dzieci zabaw, będących formą wyzwania ich aktywności. Literatura fachowa na przestrzeni XX wieku szczegółowo opisywała wpływ tych zabaw na rozwój małego dziecka. Władysław Jan Dymar w swojej książce *Zabawy tematyczne dzieci w domu i w przedszkolu*¹, pisze o ważnej roli zabaw tematycznych w życiu małego dziecka. Według autora, zabawa tematyczna polega na swobodnym odtwarzaniu na niby zaobserwowanych czynności i ról społecznych z użyciem zabawek, rekwizytów i środków zastępczych. Tematyka i treść zabaw dziecięcych wyraza z doświadczeń dziecka zaczerpniętych z domu rodzinnego i środowiska lokalnego. Jest ściśle związana z okresem, kulturą i tradycją, w której dziecko żyje, dorasta oraz zdobywa wiedzę o otaczającym świecie.

W zabawie tej dziecko odtwarza to, co widziało i przetwarza na swój własny sposób, w zależności od tego, jaką rolę wzięło na siebie i jak sobie tę rolę wyobraża. Wspomniane wcześniej zabawki i rekwizyty inspirują zabawy, rozszerzają ich tematy, pobudzają do działania wszystkich uczestników zabawy, wyzwalać ich aktywność. Ten rodzaj zabaw jest szczególnie ważny w życiu każdego małego dziecka, ponieważ pogłębia wiadomości o otaczającym życiu, wyrabia szacunek do pracy, wpływa pozytywnie na sposób postępowania oraz poszerza zasób słów.

Najbardziej lubianymi i często organizowanymi zabawami tematycznymi przez dzieci są zabawy związane z różnymi zawodami: lekarzem, fryzjerem, sprzedawcą. Korzyści z tych zabaw są bardzo duże – to przede wszystkim rozwój mowy i myślenia, a także wyobraźni i fantazji.

Zabawa tematyczna zawsze łączy się z dobozem rekwizytów, przyborów, czasami strojów, które pomagają w odtwarzaniu roli lub wykonaniu zabawowej czynności. Stefan Szuman nazywa je *zabawkami przedstawiającymi, jako że swym wyglądem i budową przypominają te istoty i przedmioty, które dziecko naśladuje*². Dziecko przedszkolne do zabawy tematycznej potrzebuje drobnych przedmiotów, zabawek, by nadać im znaczenie i przez przeżywanie wspaniale się bawić. Rola, którą dziecko przyjmuje w trakcie zabawy, składa się z mowy, gestów i czynności. Zabawki, rekwizyty pomagają dziecku urozmaicić treść zabawy i zaangażować się emocjonalnie. Poprzez zabawy tematyczne małe dziecko utrwała umiejętności wykonywania podstawowych czynności zaobserwowanych w życiu rodzinnym i grupie przedszkolnej, wdraża się do odgrywania ról za pomocą gestów, wyrazu twarzy i przedmiotów. Bawiąc się różnego rodzaju zabawkami, poznaje ich kształty, barwy, wielkości, ciężar, dźwięk – cechy, które informują o tym, co dzieje się w otoczeniu, jakie zachodzą w nich zmiany. Zabawki zrobione z miękkiego tworzywa, jak: lalki, kotki, pieski, misie,

pomagają dziecku przyswoić konkretne wyobrażenia z równoczesnym kojarzeniem odpowiednich nazw. Pochłonięte zabawą dziecko mówi do zabawki, naśladuje różne czynności zaobserwowane w życiu, a przez to uczy się różnicować przedmioty, wykrywać ich istotne cechy i istniejące między nimi stosunki oraz zależności. Poznaje świat, relacje społeczne, przestrzenne i czasowe oraz organizuje wszechstronnie doświadczoną rzeczywistość.

Zabawki wpływają na kształtowanie gustu dzieci, sprawiają nie tylko radość oczom, ale wywołują również przyjemne uczucia przez dotyk. Odgrywają bardzo dużą rolę w rozwoju emocjonalnym dzieci, zaspokajając potrzeby uczuciowe, rozwijając instynkty macierzyńskie, rodzicielskie. Pierwsze miejsce zajmuje tu lalka, która przyjmuje w zabawie rolę córeczki lub koleżanki. Zabawka, z którą dziecko odczuwa szczególny związek emocjonalny, to piesek lub kotek. Dzięki tym zabawkom rozwijają się u dziecka pozytywne uczucia wobec zwierząt.

Dziecko podczas zabawy przyswaja sobie wzory postępowania osób dorosłych. Lalce trzeba umyć ręczki, ubrać buciki, uczesać włosy, zapiąć sukienkę itd. Misia trzeba umieć zabawić i pogłaskać, żeby nie płakał, gdy spadnie z krzesła. Niezmiennie pożyteczne w zabawach tematycznych są zabawki będące miniaturami przedmiotów ze świata dorosłych. Spośród zabawek dziecko wybiera te, które go interesują i odpowiadają jego potrzebom. Z obserwacji zabaw tematycznych w młodszej wieku przedszkolnym wynika, że chłopcy bardzo lubią bawić się samochodami, wykonując czynności zaobserwowane z życia osób dorosłych. Wiedzą, że samochód trzeba umyć, gdy jest brudny, naprawić, gdy się zepsuje. Bawią się jednak też lalkami i wyjeżdżają z wózkiem na spacer, lubią gotować, sprzątać i zajmują się bawieniem dzieci. Podczas zabawy dziecko robi to tylko gestami, pokazuje, co robić, ale w przyszłości będzie to robił w rzeczywistości.

Zabawka w życiu dziecka ma do spełnienia wiele funkcji. Oczywiście jedna zabawka na pewno nie speł-

¹ W. J. Dymar: *Zabawy tematyczne dzieci w domu i w przedszkolu*. Ossolineum, Wrocław 1983.

² S. Szuman: *Zabawy tematyczne dzieci*. „Wychowanie w Przedszkolu” 1958, nr 2, s. 60.

nia ich wszystkich. Dlatego dziecko powinno mieć do dyspozycji, oprócz zabawek, różne przedmioty w postaci ubrań, rekwizytów, materiałów przyrodniczych, itp. Czasem do zabawy wystarczy zwykłe pudełko lub kawałek materiału. Zabawki o większych rozmiarach są łatwiejsze do rozpoznania i manipulacji. Zabawki wielofunkcyjne można wykorzystać do różnych ról w zabawie. Dzieci mają więcej możliwości posługiwania się nimi i zdobywania doświadczeń.

Charakterystyczną cechą dzieci 3 – 4-letnich jest to, że bawią się obok siebie; jest to etap wchodzenia w życie zbiorowe. Brak doświadczeń powoduje konflikty między dziećmi – często pierwszą przyczyną tego są zabawki. Dlatego grupy młodsze powinny mieć do dyspozycji dużo jednakowych zabawek. Wraz z rozwojem dziecko doskonali sprawność ręki, która pozwala na operowanie mniejszymi elementami. Zabawki stają się materiałem służącym do realizacji z góry określonych planów. Powinno więc przybywać zabawek nawiązujących do znanych

dzieciom treści oddalonych od ich codziennego doświadczenia. Wóz strażacki, dźwig używany przy budowie mostu, widziany kiedyś na wycieczce, żaglówka podobna do tej, którą dziecko płynęło podczas wakacji, zwierzęta domowe to zabawki nawiązujące do wspomnień dziecka do minionych zdarzeń.

Charakterystyczna dla zabaw dziecka jest potrzeba posiadania oprócz zabawek także przedmiotów zastępczych. Są nimi różne drobne przedmioty, które w zabawie występują nie w swojej roli, ale w nowej, jaką dziecko narzuca powodowane potrzebą natychmiastowego wykorzystania przedmiotu, którego aktualnie w zabawie brakuje. Najczęściej są to pudełka różnego kształtu i rozmiaru, kawałki materiału, deseczki, kamyczki, liście, muszelki, kasztany, sznurek, klocki i wiele innych cennych dla dziecka skarbów, które kiedyś przypadkowo znalazł. Dzieci bardzo często zastępują zabawki różnymi przedmiotami, pobudzając tym wyobraźnię do działania. Dłuższy

kij zastępuje konia, koło od samochodu kierowcę.

Przez cały rok dzieci przynoszą do przedszkola ważne dla siebie przedmioty. Wkładane są do *skrzyni skarbów*, z której korzystają wszystkie dzieci, bawiąc się w zabawy tematyczne. Dziecięca wyobraźnia podsuwa różne pomysły w zależności od sytuacji i potrzeb dziecka. Z czasem skarbów w skrzyni nagromadzi się tyle, że konieczna jest ich selekcja. Od czasu do czasu trzeba je przegłębować i zamienić na inne, ale zawsze za zgodą dziecka. Dziecko musi się przekonać, że to, co było kiedyś ładne, straciło urok i trzeba się z tym pożegnać, przez to zdobędzie doświadczenie i na przyszłość będzie przechowywać tylko takie przedmioty, które nie tracą swego pierwotnego kształtu.

Dobrze jest, gdy nauczyciel, rodzic bierze udział w zabawie tematycznej, bo dzieciom potrzeba w ich działalności ładunku intelektualnego i społecznego, a ten im może zapewnić tylko mądra ingerencja osoby dorosłej.

Bibliografia:

1. Dunin-Wąsowicz M: *O zabawce w rękach dziecka*. Watra, Warszawa 1977.
2. Elkonin D: *Miejsce i rola zabawy w życiu dzieci*. „Wychowanie w Przedszkolu” nr 2, 1977, s. 63.

Renata Chmielewska jest konsultantem w Pracowni Rozwoju Zawodowego Nauczycieli w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

PRZYKŁAD DOBREJ PRAKTYKI

DZIECKO W RODZINIE

Scenariusz zabawy tematycznej dla dzieci młodszych

EWA LORENZ

➤ Cele:

- przedstawienie etapów życia człowieka od narodzin do starości
- poznanie pierwszego etapu życia człowieka – okres narodzin i wczesnego dzieciństwa,
- kształtowanie postawy opiekuń-

czej, wrażliwości i delikatności w stosunku do małych dzieci.

Dziecko:

- wymienia następujące po sobie etapy życia człowieka od narodzin do starości,

- wie, na czym polega opieka nad niemowlęciem,
- wciela się podczas zabawy w rolę rodzica, rodzeństwa opiekującego się małym dzieckiem,
- współdziała z innymi dziećmi podczas zabawy,
- dba o porządek w miejscu zabawy.

➤ **Materiały i pomoce:** fragmenty bajki terapeutycznej Pawła Księżyka *Karolek ma braciszka* (źródło: <https://bajki-zasypianki.pl/bajki/karolek-ma-braciszka>), zdjęcia lub obrazy ludzi w różnych etapach życia, wstęga życia (zaczepnięta z metody Marii Montessori: biały materiał o długości 8 m i szerokości 10 cm nawinięty na drewniane szpulki), przybory do kąpieli pielęgnacji nie-

nową: wanienka, mydło, gąbka, lalka nadająca się do kąpieli, ręcznik, ubranka dla lalki, buciki, smoczki, butelki itp.

- I. Słuchanie fragmentu bajki terapeutycznej *Karolek ma braciszka*. Rozmowa na temat bajki, omówienie zachowanie chłopca, rozmowa na temat jego uczuć. Zwrócenie uwagi na zachowanie małego braciszka, jego brak samodzielności oraz potrzebę ciągłej uwagi i opieki.
- II. Oglądanie zdjęć lub obrazków ludzi w różnym wieku, omawianie ich wyglądu, wzrostu i umiejętności – układanie na wstędze w kolejności od narodzin do starości.
- III. Przygotowanie wraz z dziećmi kąpielki *Pielęgnacji niemowlaka* w sali przedszkolnej.

Przygotowanie odpowiedniego miejsca zabawy, w którym znajdują się: kołyska lub łóżeczko z lalką- niemowlakiem, niska szafka lub półki z akcesoriami dla niemowlaka, takimi jak: butelki, smoczki, śliniaki, pieluchy, ubranka. Wszystkie przedmioty w miarę możliwości powinny być prawdziwe lub jak najbardziej zbliżone do rzeczywistych. Należy pamiętać, by każda rzecz miała swoje określone miejsce na półkach, w koszykach, co ułatwi dzieciom utrzymanie porządku. Można przygotować osobny stolczyk z wanienką, ręcznikiem i innymi akcesoriami do kąpieli.

- IV. Wprowadzenie – prezentacja zabawy w kąciu.
Nauczyciel nawiązując do wcześniejszej bajki i rozmowy przypomina,

z jaką uwagą i delikatnością należy traktować niemowlaka. Pokazuje za pomocą lalki, w jaki sposób należy trzymać małe dziecko. Przygotowuje i prezentuje prawdziwą kąpiel. Pokazuje podczas zabawy, jak ubierać dziecko, nazywając przy okazji elementy ubioru. Omawia z dziećmi rolę mamy, taty, starszego rodzeństwa w pielęgnacji i opiece nad niemowlakiem. Zachęca dzieci do zabawy w kąciu z wcielaniem się w poszczególne role.

- V. Omówienie zasad korzystania i zabawy w kąciu.
Należy ustalić z dziećmi, ile osób może naraz się bawić i jakich zasad należy przestrzegać (np. porządek w trakcie i po skończonej zabawie, zasady bezpieczeństwa szczególnie podczas zabawy z wodą – kąpiel lalki).

Ewa Lorenz jest nauczycielką w Przedszkolu nr 14 im. Marii Montessori w Tychach.

Czy wiesz, że...

Magdalena Bytys

Metoda Marii Montessori

[...] Ideą metody jest przekonanie, że edukacja nie powinna być skoncentrowana tylko na przekazywaniu wiedzy, ale musi przyjąć formę ukazywania ludzkich możliwości. Każde dziecko już od samego urodzenia nastawione jest na swój własny rozwój i osiągnięcie niezależności. [...] Podstawą tej metody jest przede wszystkim szanowanie naturalnej indywidualności każdego dziecka, gdy mowa o rozwoju fizycznym, umysłowym czy emocjonalnym.

Istotną rolę w metodzie Montessori odgrywa otoczenie, w jakim przebywają dzieci. Ważne, aby miejsca, w których dziecko się uczy, były odpowiednio przygotowane, by praca z wybranymi materiałami była swobodna i łatwa.

Wykonanie różnego rodzaju prac pod przewodnictwem nauczyciela prowadzi do rozwoju koncentracji i samodyscypliny. Dziecko może pracować i uczyć się w zgodzie z własnymi możliwościami i we własnym tempie. Nauczyciel czy rodzic powinien umieć obserwować dziecko, aby móc przygotować mu odpowiednie materiały i zadania. Otoczenie, w jakim przebywa maluch, powinno charakteryzować się porządkiem. Dzieci muszą mieć zapewnioną wolność pracy i nauki, ale jednocześnie powinny umieć podążać według wyznaczonych zasad. W Metodzie Montessori istnieją mieszane grupy wiekowe, dzięki którym dzieci mogą rozwijać zdolność życia w społeczeństwie i uczyć się od siebie, zgodnie z własnym tempem rozwoju.

Montessori zauważyła, że rozwój dziecka dzieli się na kilka różnych od siebie etapów, które można umiejętnie wspierać. Dzieci w wieku od narodzin do 6 roku życia są odkrywcami, którzy do poznawania świata wykorzystują głównie zmysły, przyswajając to co się dzieje w otoczeniu. Wiek od 6 do 12 lat to czas świadomego poznawania. Dzieci w tym okresie aktywnie rozwijają swoje zdolności abstrakcyjnego myślenia oraz wyobraźni, wykorzystując do tego wiedzę z wcześniejszych lat. Lata 12 – 18 to czas, w którym młodzi ludzie intensywnie poszukują własnego miejsca w społeczeństwie. Ostatnim okresem jest wkroczenie w dorosłość, czyli wiek 18 – 24 lata, kiedy to ludzie stają się specjalistami w danej dziedzinie. W taki sposób biorą udział w kreowaniu świata oraz tworzenia dialogów pomiędzy sobą. [...]

Źródło: <https://www.przedszkola.edu.pl/na-czym-polega-metoda-montessori.html>. Dostęp: 22.11.2018

BOHATER W LUSTRZANYM ODBICIU, czyli... co najważniejsze w reportażu

ANETA BEDNAREK

Poniższy scenariusz uzyskał
II miejsce
w

**VIII Wojewódzkim Konkursie
na Najciekawszy Scenariusz
Lekcji Języka Polskiego**
pod patronatem Marszałka
Województwa Śląskiego,
zorganizowanym przez
RODN „WOM” w Katowicach
i zespół doradców
języka polskiego.

Komentarz nauczyciela

Pisanie reportażu jest nie lada wyzwaniem. Wymaga zaangażowania, pogłębiania wiedzy o świecie, zainteresowania sprawami aktualnymi, ważnymi dla społeczności. Ma pozytywny wpływ na rozwój empatii. Zanim jednak młody człowiek zdecyduje się na stworzenie pierwszego reportażu, musi poznać tajniki tej formy wypowiedzi. Jak można nie dać takiej możliwości właśnie na lekcji języka polskiego? Jak można nie zachęcić, nie zainteresować tym wyjątkowym tekstem publicystycznym?

Zaproponowane przeze mnie zajęcia stanowią fundament – bazę podstawowych wiadomości na temat reportażu. Najważniejsze jest wprowadzenie w świat tego gatunku – zainteresowanie formą i poruszaną tematyką. Analiza konkretnego przykładu stanowi podkład do dalszej pracy nad reportażem.

Zajęcia wymagają od podopiecznych aktywności, logicznego myślenia,

wyciągania wniosków, dostosowane są jednak do ich możliwości i umiejętności. Oddziałują na różne zmysły: wzroku, słuchu, dotyku. Według mnie, takie działania przynoszą najlepsze efekty (pomagają szybciej opanować wiedzę w danym zakresie). Być może fakt, że kompozycja reportażu nie ma ściśle określonych reguł, jeszcze bardziej skłoni uczniów do twórczego działania?

Zajęcia wprowadzają w świat pracy dziennikarskiej. Stanowią zachętę do wnikliwej obserwacji tego, co nas otacza, do zwrócenia uwagi na kwestie aktualne, ważne dla ludzi, skłaniając przy tym do refleksji nad światem.

Czego więcej chcieć? Sądję, iż wymienione argumenty wystarczą, by przekonać, że warto omówić na zajęciach formę reportażu.

Scenariusz lekcji języka polskiego w oddziale III gimnazjum

➤ **Temat:** *Bohater w lustrzanym odbiciu, czyli... co najważniejsze w reportażu.*

➤ **Czas trwania zajęć:** dwie godziny lekcyjne.

➤ **Cel ogólny:**

➤ wskazanie celu i funkcji reportażu.

➤ **Cele szczegółowe:**

a) poznawcze:

➤ poznanie cech gatunkowych reportażu,

➤ sformułowanie definicji reportażu;

b) kształcące:

➤ wymienienie środków masowego przekazu udostępniających reportaże,

➤ klasyfikowanie reportaży według ustalonych kryteriów,

- wyróżnienie cech poszczególnych typów reportażu,
- doskonalenie umiejętności analizy i interpretacji wybranego reportażu,
- wyszukiwanie potrzebnych informacji w tekście,
- definiowanie pojęć: tytuł, lid, śródtytuł,
- wyrażanie opinii, formułowanie wniosków,
- doskonalenie umiejętności tworzenia spójnej wypowiedzi na dany temat,
- kształcenie umiejętności pisanie reportażu;
- c) wychowawcze:
- rozwijanie zainteresowań dziennikarskich,
- zaciekawienie pracą reportera,
- poruszenie zagadnień takich, jak: uzależnienie, narkomania, w nawiązaniu do analizowanego reportażu,
- dbałość o poprawność wypowiedzi i kulturę słowa,
- szanowanie opinii innych osób,
- docenianie możliwości rówieśników,
- doskonalenie umiejętności współpracy w grupie,
- integracja zespołu klasowego.

➤ **Metody pracy:** słowna, problemowa, aktywizująca i eksponująca działania uczniów; dyskusja; mapa myśli; praca z tekstem.

➤ **Formy pracy:** indywidualna, zespołowa, całościowa.

➤ **Materiały i środki dydaktyczne:** reportaż Aldony Kaszubskiej *Powrót między żywych*, rozsypanka wyrazowa, elementy schematów (do zawieszenia na tablicy), karty pracy, ćwiczenia redakcyjne, słownik języka polskiego, podręcznik, ulotka informacyjna *Rady dla piszących – etapy powstawania reportażu*, karty zadaniowe (praca domowa).

➤ **Bibliografia:**

1. Bobiński W.: *Świat w słowach i obrazach. Podręcznik do kształcenia literackiego i kulturowego* 3. WSiP, Warszawa 2011.
2. Kaszubska A.: *Powrót między żywych*. „Cogito” 2005, nr 20/05 (249), s. 18 – 20.

3. Surdej B., Surdej A.: *Ćwiczenia redakcyjne*. WSiP, Warszawa 2006.

► Przebieg lekcji

A. Wprowadzenie:

- Sprawy organizacyjne.
- Wprowadzenie – zainteresowanie tematyką zajęć. Wypowiedź nauczyciela: Na dzisiejszej lekcji poznać gatunek dziennikarski, którego niezwykłość polega na tym, że łączy publicystykę z literaturą piękną. Cóż to za gatunek? Będziecie mogli się dowiedzieć, uporządkowując rozsypankę wyrazową. Rozdanie zespołom dwuosobowym kart pracy nr 1 (załącznik 1).
- Odgadnięcie hasła rozsypanki – grupa, która najszybciej rozwiąże zadanie, przedstawia pozostałym rozwiązanie (najpierw jedna osoba odczytuje hasła pomocnicze, a potem druga zapisuje na tablicy hasło główne).
- Zapoznanie z celami lekcji; zapisanie tematu.

B. Część właściwa:

- Swobodne wypowiedzi uczniów na temat reportażu. Zwrócenie uwagi, w jakich środkach masowego przekazu można znaleźć tę formę publicystyczną – dokonanie podziału reportażu ze względu na miejsce publikacji. Wraz z uzyskiwanymi informacjami tworzenie na tablicy schematu (załącznik 2) – zawieszenie przez uczniów *chmury* z hasłem *reportaż* oraz *chmurek* z nazwami poszczególnych typów reportażu; dołączenie symboli kojarzonych z określonym rodzajem reportażu – załącznik 2a).
- Analiza wybranych reportażu:
 - projekcja fragmentu wybranego reportażu telewizyjnego (np. z cyklu *Efekt domina*¹);
 - wysłuchanie fragmentu reportażu radiowego (np. *Książka jest do czytania*)²;
 - przeczytanie dowolnego reportażu w gazecie młodzieżowej.
- Wymienienie najważniejszych cech reportażu: prasowego, radiowego i telewizyjnego (ze szczególnym uwzględnieniem różnic w sposobie

oddziaływania na odbiorcę) – zapisanie ich w podpunktach na schemacie.

- Dokonanie podziału reportażu ze względu na tematykę – podanie przykładów (naukowy, muzyczny, sportowy, wojenny, społeczny, podróźniczy...).
- Stworzenie na tablicy drugiego schematu – zawieszenie *chmury* z hasłem *reportaż*, dopisanie kolorową kredą wymienionych odmian gatunkowych reportażu (załącznik 3) i dołączenie do nich odpowiednich rysunków-symboli (załącznik 3a).
- Nawiązanie do tekstu przeczytanego przez uczniów w domu (reportaż Aldony Kaszubskiej *Powrót między żywych* – załącznik 4):
 - Ustalenie, jaki typ reportażu reprezentuje tekst.
 - Refleksje uczniów na temat poznanego reportażu.
 - Poruszenie kwestii oscylujących wokół problemu uzależnienia, narkomanii.
 - Analiza tekstu (praca w grupach):
 - Przypomnienie zasad pracy w zespole.
 - Podział na grupy (nauczyciel wybiera, kto będzie w danym zespole; dobór wiąże się z działaniem mającym na celu umożliwienie każdemu uczniowi odniesienie sukcesu: pozytywne wykonanie zadania).
 - Rozdanie kart pracy (każda grupa otrzymuje po jednym zadaniu (załącznik 5); po upływie ustalonego czasu przedstawiciele zespołów omawiają przygotowane treści). (W razie potrzeby nauczyciel przeprowadza, koryguje. Pozwala też innym uczestnikom zajęć uzupełnić treści, jeśli zostały przez prezentujących pominięte.)
 - Polecenie nauczyciela: Na podstawie przeanalizowanego reportażu wymieńcie cechy tego gatunku (uogólnienie treści).
 - Informacja dodatkowa dla uczestników zajęć:

Reportaż nie ma ściśle określonej kompozycji. Najczęściej jednak odpowiada na pięć podstawowych pytań: kto? co? gdzie? kiedy? dlaczego?

i opiera się na autentycznych wydarzeniach. **Każdy reportaż musi mieć bohatera.** Owszem, istotny jest intrygujący, aktualny temat, ale najważniejsze, aby był ukazany przez pryzmat konkretnego bohatera (którym może być: człowiek będący zarówno pozytywnym, jak i negatywnym bohaterem, grupa czy też zwierzę).

- Zwrócenie uwagi na sposób porządkowania treści w analizowanym reportażu, na występujące elementy: tytuł, lid, śródtytuły (określenie funkcji każdego z nich). (**Tytuł** jest reklamą tekstu; musi zachęcać do zapoznania się z dalszą treścią. **Lid** – zapowiedź tekstu; oryginalne, krótkie i rzeczowe wprowadzenie do treści tekstu w myśl hasła: „Mało słów, wiele treści”. Ma na celu zachęcić do dalszego czytania. **Śródtytuły** – dzielą tekst na części. Muszą być ciekawe i nawiązywać do fragmentów, których dotyczą. Mogą to być: pojedyncze wyrazy, równoważniki zdań, krótkie zdania.)

j) Ćwiczenia redakcyjne:

- Zmień mało atrakcyjne tytuły na bardziej przykuwające uwagę, ciekawsze:
 - Na zajęciach
 - Wyniki Ogólnopolskiego Konkursu z Matematyki
 - Przebieg egzaminu gimnazjalnego
- Pamiętając, że lid stanowi początek sukcesu, przeczytaj poniższe tematy reportażu, wybierz jeden z nich i przygotuj jego zapowiedź. Temat: *Oddanie do użytku basenu w naszej szkole.*

Lid:

Temat: *Zbliża się koncert znanego piosenkarza.*

Lid:

Temat: *Spotkanie z pisarzem.*

Lid:

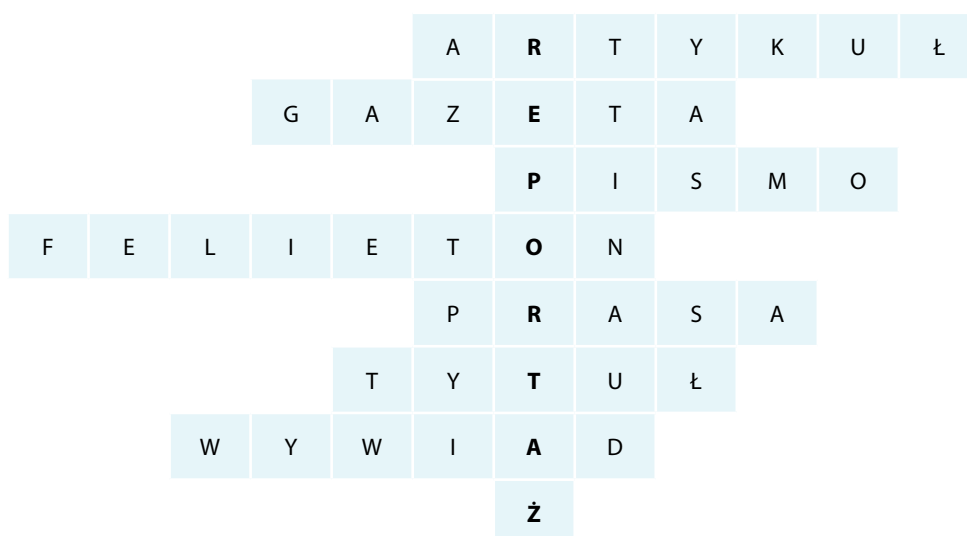
- Zredaguj tytuł, zapowiedź tekstu i co najmniej 4 śródtytuły reportażu³:

¹ Dostępny w Internecie, na YouTube.

² Patrz: <https://www.polskieradio.pl/80/1007/Artykul/600961,Ksiazka-jest-do-czytania-Magda-Skawinska>.

³ Ćwiczenie zaczerpnięte z książki: B. Surdej, A. Surdej: *Ćwiczenia redakcyjne*. WSiP, Warszawa 2006, s. 154.

Rozwiązanie:

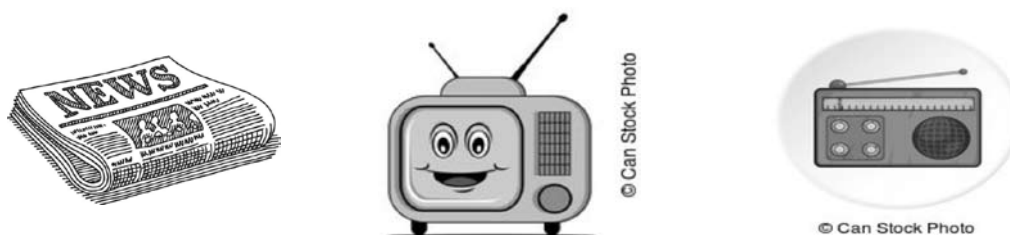

Hasło: **REPORTAŻ**

Załącznik 2

Załącznik 2a

Załącznik 3

Reportaż Aldony Kaszubskiej *Powrót między żywych*

– wybrane fragmenty⁴

Gdybym wiedział, że tak będzie, nigdy bym nawet nie spróbował – tak mówi każdy, kto wpadł w sidła narkotyków.

– Nie umiałem rozmawiać. Nie chciałem ani mówić o sobie, ani słuchać innych. Było we mnie dużo agresji, czułem wieczne zdenerwowanie.

Odpowiadała mi namiastka władzy, którą otrzymałem, zacząłem rządzić ludźmi, wydawać im polecenia. Znowu chciałem być kimś – wyznaje.

Do tego doszła bezsenność i nocne koszmary, miał omamy.

– Muszę wytrzymać, choćby nie wiem co się działo. Nareszcie skończą się kradzieże, awantury w domu, ucieczki, spanie gdzie popadnie. Znowu będę normalna. Dzisiaj jestem pewna, że już więcej nie zapalę – mówi z przekonaniem.

Muszą stawić czoło porażkom, brakowi pracy, pieniędzy, uczucia i zrozumienia w społeczeństwie. Czy sobie poradzą?

⁴ Całość: A. Kaszubska: *Powrót między żywych*. „Cogito” 2005, nr 20/05(249), s. 18 – 20.

Karta pracy nr 2

Grupa 1.	Jaki temat porusza autorka reportażu? Na kim (na czym) skupiona jest uwaga w tekście? Czy podjęty problem jest aktualny? Uzasadnijcie swoją wypowiedź.	✂
Grupa 2.	Jakie elementy (treści) zawiera reportaż: ➤ czas, ➤ miejsce, ➤ zdarzenie, ➤ wyjaśnienie sytuacji, ➤ bohater, ➤ inne: ...? Wybierzcie (uzupełnijcie) odpowiedzi, a następnie potwierdźcie wybór, cytując fragmenty analizowanego tekstu.	✂
Grupa 3.	Jakie formy tekstu zostały wprowadzone do reportażu: ➤ sprawozdanie ze zdarzenia, ➤ dialog (monolog) bohaterów, ➤ opis, ➤ uwagi (opinie), wnioski autorki, ➤ inne: ...? Wybierzcie właściwe odpowiedzi. Która z wybranych form jest dominująca? Uzasadnijcie swoją wypowiedź.	✂
Grupa 4.	Określcie, w jakim czasie są użyte w tekście czasowniki. Podajcie cel zastosowanego zabiegu.	✂
Grupa 5.	Czy autorka reportażu uczestniczy w przedstawianym zdarzeniu? Uzasadnijcie odpowiedź.	✂
Grupa 6.	Jakie funkcje spełnia reportaż: ➤ wywołuje emocje, ➤ skłania do refleksji, ➤ informuje, ➤ inne: ...? Wybierzcie odpowiedź i uzasadnijcie wybór.	✂

Rady dla piszących

Etapy powstawania reportażu:

1. Znajdź ciekawy, aktualny temat.
2. Zbierz dokumentację na wybrany temat.
3. Pracuj w terenie (spotkaj się z ludźmi znającymi sprawę, wysłuchaj ich opowieści; znajdź ciekawych bohaterów).
4. Uporządkuj wątki, skoryguj ewentualne błędy, ułóż historię.
5. Dokonaj selekcji zebranego materiału.
6. Zajmij się montażem i obróbką literacką tekstu.

Aneta Bednarek jest nauczycielem języka polskiego w Szkole Podstawowej nr 31 z Oddziałami Integracyjnymi w Częstochowie.

Zapraszamy do udziału
w IX Wojewódzkim Konkursie na Najciekawszy Scenariusz Lekcji Języka Polskiego
 organizowanym przez RODN „WOM” w Katowicach i zespół doradców języka polskiego.

Szczegóły wkrótce na stronie www.womkat.edu.pl w zakładce: Konkursy

Warto dzielić się wiedzą i doświadczeniem!

